

Påverkar GIH:s utbildning i friluftsliv studenterna?

En studie av naturupplevelser hos
studenter vid GIH:s lärarprogram

Fredrik Svanström

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN

D-uppsats: 2011

D-kurs: 2003-2004

Handledare: Johnny Nilsson

Examinator: Leif Yttergren

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att undersöka studenternas tidigare erfarenheter av vistelse i naturen och deras upplevelser av naturen i samband med undervisningssituationer i friluftsliv vid GIH. Studiens frågeställningar är: Vilka tidigare erfarenheter och upplevelser av vistelse i naturen lyfter studenterna fram? Har studenternas natursyn ändrats på grund av utbildningen? Om ja – i så fall hur? Vad påverkar studenternas upplevelse av naturen?

Metod

För att besvara frågeställningarna har en kvantitativ metod (enkätstudie) och en kvalitativ metod (intervjustudie) använts. Den kvalitativa metoden tar sin utgångspunkt i fenomenologin och hermeneutiken. I analysen av intervjuerna har EPP-metoden och hermeneutisk menings-tolkning använts.

Resultat

Resultatet visar att det finns skillnader avseende tidigare erfarenheter, upplevelser av och intresse för naturen hos studenterna. Hos de intervjuade går det i huvudsak att finna den romantiska - och den funktionalistiska natursynen. Tre av studenterna uppger att de har blivit mer positiva till naturen under studierna vid GIH. De andra två har befast sin syn. Det som i hög grad påverkar naturupplevelserna är: naturmiljön, psykiska -, sensoriska -, sociala - och motoriska upplevelser. Dessa faktorer kan både förstärka och begränsa upplevelserna.

Slutsats

Studien visar svårigheten med undervisning i friluftsliv med målet att nå positiva naturupplevelser. Eftersom naturupplevelsen är individuell måste även undervisningen individualiseras. Studien visar också att det finns stora möjligheter för pedagogerna att påverka naturupplevelsen.

Abstract

Aim

The aim of this study is to examine students' previous experiences of stay in the nature and their experiences of nature in the context of teaching situations in friluftsliv at GIH. It also aims to elucidate how the teaching of friluftsliv at GIH affects their former interpretation about nature. The questions of the study are: What past experiences of stay in the nature elucidate GIH-students? Have the students approach to nature changed according to the education? If yes – how? What affects students' perception of nature?

Method

To answer the questions, a quantitative approach (questionnaire survey) and qualitative methods (interview study) was used. The qualitative method is based on phenomenology and hermeneutics. The analysis of the interviews has the EPP-method and hermeneutic meaning interpretation is used.

Results

The results show that there are differences in past experiences, experiences of and interest in nature. In the interview, it is mainly to find the romantic - and the functionalist nature of perception. Three of the students indicated that they have become more positive with nature during their studies at GIH. The other two has consolidated its approach. What have significant impact on nature experiences are: natural environment, psychological - and sensory -, social - and motor experiences. These factors can both enhance and limit the experiences.

Conclusions

The study shows the difficulty of teaching in friluftsliv with the aim of reaching nature experiences. Since the nature experience is individual must it also be individualized teaching. The study shows also that there are great opportunities for teachers to influence the experience of nature.

Förord

När jag äntligen lämnar ifrån mig den färdiga uppsatsen känner jag en stor tacksamhet för det stöd som jag har fått under resans gång.

Jag skulle vilja börja med att rikta ett stort tack till min handledare Johnny Nilsson. Du har hela tiden visat ett mycket stort intresse för min uppsats. Du har också visat en stor förståelse för hur det är att vara småbarnsförälder och du har alltid tagit dig tid. Utöver detta vill jag tacka dig för alla spännande och givande diskussioner där du har drivit mig framåt med knepiga och utvecklande frågor. Utan ditt stöd hade det aldrig blivit en uppsats. Tack Johnny för all tid, kraft och engagemang som du har gett mig!

Jag vill också tacka Birgitta Fagrell som har bistått med råd och gett mig många kloka frågor. Eftersom uppsatsen hade en lite annan riktning initialt hade jag Leif Yttergren som handledare till att börja med. Tack för våra intressanta samtal! Vidare vill jag tacka Anette Bischoff vid Högskolan i Telemark som i samband med Nordisk Bachelor i friluftsliv verkligen inspirerade mig till fortsatt skrivande. Jag skickar också en tacksamhetens tanke till Lärarutbildningsnämnden (LUN) vid GIH för att ni ställde medel till mitt förfogande och möjliggjorde min kunskapsresa ekonomiskt.

Slutligen vill jag tacka Camilla som under hela processen har spelat en nyckelroll för att uppsatsen skulle bli slutförd. Tack för att du har stöttat och stått ut med mig!

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	6
1.1 Introduktion.....	6
1.2 Bakgrund.....	7
1.2.1 Undervisning i friluftsliv - ett pedagogiskt perspektiv.....	7
1.2.2 Undervisning i friluftsliv vid GIH.....	9
1.3 Forskningsläge.....	10
1.4 Syfte & frågeställningar.....	12
1.5 Centrala begrepp - natur, natursyn, naturupplevelser och friluftsliv.....	13
1.5.1 Natur.....	13
1.5.2 Natursyn.....	14
1.5.3 Naturupplevelser.....	14
1.5.4 Friluftsliv.....	17
2 Metod.....	19
2.1 Fenomenologi.....	19
2.2 Hermeneutik.....	20
2.3 Förförståelse.....	21
2.4 Urvalsprocess inför enkät.....	22
2.5 Konstruktion av enkät.....	22
2.6 Enkätförfarande.....	22
2.7 Analys av enkäterna.....	23
2.8 Urvalsprocess inför intervju.....	24
2.9 Konstruktion av intervjuguide.....	24
2.10 Intervjuförfarande.....	24
2.11 Analys av intervjuerna.....	25
2.12 Validitet & reliabilitet.....	27
3 Resultat.....	31
3.1 Studenternas tidigare erfarenheter och upplevelser av vistelse i naturen.....	31
3.1.1 Studentgruppen.....	31
3.1.2 Studenternas naturpreferenser.....	32
3.2 Studenternas natursyn – ändras den under studierna vid GIH?.....	36
3.3 Faktorer som påverkar upplevelsen av naturen.....	39
4 Diskussion.....	45
4.1 Studenternas erfarenheter och upplevelser av vistelse i naturen.....	45
4.2 Studenternas natursyn.....	46
4.3 Studenternas naturupplevelser.....	47
4.3.1 Faktorer som påverkar naturupplevelsen.....	47
4.3.2 Går det att skapa positiva naturupplevelser?.....	50
4.4 Slutsats.....	52
4.5 Framtida forskning.....	53
Otryckta källor.....	54
Tryckta källor.....	54
Bilaga 1 Käll- och litteratursökning.....	60
Bilaga 2 Enkät.....	62
Bilaga 3 Checklista inför intervju.....	66
Bilaga 4 Intervjuguide.....	67

1 Inledning

1.1 Introduktion

En solig vinterdag på Hardangervidda med knarrande snö under skidorna intervjuade jag och två studiekamrater några personer som var ute och gick på tur.¹ Vi ställde frågor om vad de upplevde i naturen och vad som störde deras upplevelser. Det var ett danskt pensionärspar som hade återkommit till området i drygt trettio års tid för att gå på tur. De lovordade de breda, markerade och välpreparerade spåren samt de fina kartorna och skyltarna som var uppsatta för turisterna. De talade också om den vackra och fridfulla naturen men de blev störda av elledning och nedskräpning. Vidare blev de till vår stora förvåning störda av skoterspår utanför lederna (skoterspåret var ”i naturen”). Detta trots att de själva bara gick på det av pistmaskin mycket välpreparerade spåret. Ett tyskt medelålders par beskrev naturen som en tavla som de beundrade samtidigt som de hittade sina egna spår i naturen. En norsk kvinna i övre tonåren var bara ute efter träningen som den kuperade terrängen gav och förstod inte riktigt frågan om vad som störde naturupplevelsen. När vi sedan pratade med andra människor i området som utövade andra former av friluftsliv blev det mycket tydligt hur olika och personlig upplevelsen av naturen är.

Denna vetenskap har följt mig när jag har arbetat med undervisning i friluftsliv i gymnasieskolan och på högskolan. De flesta som arbetar med och forskar om friluftsliv är eniga om att mötet med naturen och upplevelsen av densamma är central i friluftsliv.² Under senare år har också flera undersökningar visat att vistelse i naturen är bra för människans hälsa.³ Samtidigt har det också konstaterats att naturupplevelser är viktiga för svensken.⁴ Utifrån dessa insikter har jag funderat på hur man som pedagog ska kunna skapa en lärmiljö där alla deltagare får positiva upplevelser av naturen och ett fortsatt intresse för vistelse i naturen. Saken aktualiserades ytterligare när jag började arbeta på Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) som lärare i friluftsliv för studenter som läser till lärare i idrott och hälsa. När de bland annat efter utbildningen är verksamma som lärare på grund- och gymnasieskolan ska de enligt kursplanerna undervisa i friluftsliv.

¹ I samband med kursen Nordiskt friluftsliv. För mer information om kursen: <http://www.gih.se>.

² Diskussion om friluftsliv följer nedan

³ Nils Uddenberg, *Natursyn och handling* (Linköping: Linköpings universitet, 1998), s. 18; Refereras i ”Åtta nyanser av grönt”, *Kungliga Skogs- och lantbruksakademiens tidskrift* (2005:8), s. 7-8.

⁴ Uddenberg, 1998, s. 9.

1.2 Bakgrund

1.2.1 Undervisning i friluftsliv - ett pedagogiskt perspektiv

Undervisning i friluftsliv har många likheter med annan typ av undervisning i grund- och gymnasieskola. Det finns också vissa aspekter som är specifika för undervisning i friluftsliv. Nedan följer kortare genomgång av några av dessa.

Motiv till friluftsliv och friluftsstilar i ett pedagogiskt perspektiv

Klas Sandell menar att pedagoger inom friluftsliv bör gör medvetna val och aktivt välja friluftsmotiv, friluftsstil och ledarstil.⁵ Han anser att man historiskt kan se två skilda skäl till att utöva friluftsliv. Dels som en metod att uppnå något, dels som ett mål i sig självt. Inom barnomsorg, skola och organisationer har det dominerande motivet till friluftsliv bland pedagoger varit att använda friluftsliv som en metod för att uppnå t ex bättre sammanhållning (team-buildning), bättre hälsa eller ökad förståelse för miljön. Däremot är det inte lika förekommande att pedagogerna ser friluftsliv som ett mål i sig själv (jmf med Lars-Magnus Engströms egenvärde⁶). Sandell menar att friluftslivet kan erbjuda en "livskvalitet som inte det moderna industrialiserade och urbaniserade samhället kan..."⁷ Han anser vidare att naturmötet är det centrala när man ser friluftslivet som ett mål. Inom det oorganiserade friluftslivet är egenvärdet mycket viktigt.⁸ Sandell menar vidare att det är viktigt, beträffande de pedagogiska och miljömässiga konsekvenserna samt attraktionskraften att locka deltagare, att tänka på balansen mellan olika friluftsstilar (dominans-, aktiva anpassnings- och passiva anpassningsstilen). Han menar också att de olika friluftsstilarna bygger på helt skilda perspektiv på landskapet, naturen och samhällsutvecklingen. Detta får konsekvenser för pedagogen och stilarna har olika för- och nackdelar i ett pedagogiskt perspektiv.⁹

I *dominans-stilen* står aktiviteten i fokus och det finns en mer eller mindre medveten lust att försöka dominera och behärska naturen. Landskapet ses som en arena för olika friluftaktiviteter och byggs om (t ex alpina skidanläggningar) eller byggs upp inomhus (t ex klätterväggar och äventyrsbad). Trendskiftena är ofta snabba och utövaren av friluftsliv byter gärna

⁵ Klas Sandell, "Från naturliv till friluftsliv", i *Friluftslivets pedagogik*, red. Brügge, Britta, Glantz, Mats & Sandell, Klas, (Stockholm: Liber, 2007), s. 22.

⁶ Lars-Magnus Engström, "Idrottspedagogik" i *Pedagogiska perspektiv på idrott*, red Lars-Magnus Engström & Karin Redelius, (Stockholm, HLS Förlag: 2002), s. 23.

⁷ Sandell, s. 17.

⁸ Ibid., s. 16-17.

⁹ Ibid., s. 17-18.

och ofta aktiviteter. Dominansstilen är relativt lätt att göra lockande och nervkittlande för både utövare och åskådare. Dock är det en risk att naturmötet uteblir för deltagaren.¹⁰ Det lokala och överblickbara landskapet är i den *aktiva anpassnings-stilen* utgångspunkten för ett utvecklingstänkande och naturnyttjande (i detta ingår friluftsliv). Grunden är anpassning till det lokala landskapets karaktärsdrag, årstid etc. Men anpassningen sker på ett aktivt sätt vilket innebär, att man även förändrar och nyttjar naturen på olika sätt. Man ser landskapet som en "hembygd", där man verkar och bor och friluftsliv blir ett av flera olika sätt, som man nyttjar ortens landskap på. Den aktiva anpassnings-stilen har stora pedagogiska fördelar i och med den påtagliga naturrelationen där mat, vatten, värme, skydd osv. ofta tas och nyttjas i direkt relation med landskapet. Stilen är dock beroende av goda markägarkontakter samt att man i regel måste ha gott om tid. De pedagogiska utmaningarna är att bemästra kroppsansträngningen och kylan samt att man måste ha tålamod.¹¹ I *den passiva anpassnings-stilen* är anpassningen till det lokala landskapet mycket central. Det är viktigt att försöka anpassa sig och helst inte alls påverka naturen. Detta ger ett mer musealt perspektiv, där olika lokala natur- och kulturrelaterade sevärdheter skyddas, besöks och betraktas, t.ex. nationalparker etc. Fördelen för pedagogen är att stilen oftast inte kräver kontakter med markägare eftersom den i huvudsak rör sig inom allemansrättens gränser. Det finns dock en risk att friluftsupplevelsen känns passiv och ytlig.¹²

En pedagog som undervisar i friluftsliv bör fundera på varför det ska utövas friluftsliv (mål eller medel). Vidare är det viktigt att tänka på vilken friluftsstil som ska användas. Båda dessa val får konsekvenser och påverkar hur deltagarna upplever naturen. Sandell betonar dock att friluftsstilarna är idealtypiska och att det inte finns någon stil som är bättre än någon annan och att de tilltalar olika personer på olika sätt. Detta leder till att det är av största vikt att pedagogen klarar av att se utanför sina egna ramar och sin egen förförståelse för att kunna förstå deltagarnas referensramar. Därför är det kanske inte ens önskvärt att pedagogen bara undervisar inom en friluftsstil om så många som möjligt av deltagarna ska få ut så mycket som möjligt.¹³ Detta understryks av mina egna erfarenheter som lärare och när jag har utövat friluftsliv med olika vänner. Enligt min mening är dock dessa kategorier ett användbart verktyg i samband med att man diskuterar friluftsliv i pedagogiska situationer eller analyserar friluftsliv i en studie.

¹⁰ Ibid., s. 18-19.

¹¹ Ibid., s. 19.

¹² Ibid., s. 20.

¹³ Ibid., s. 16-20.

1.2.2 Undervisning i friluftsliv vid GIH

Studenterna som läser på lärarprogrammet vid GIH ska efter sin utbildning bland annat undervisa i friluftsliv (inom ämnet idrott och hälsa). I kursplanen för grund- och gymnasieskolan framgår det att eleverna ska få positiva upplevelser och erfarenheter av samt kunskaper om friluftsliv. Kompetensen att skapa detta ska således förvärfvas under utbildningen vid GIH. Men går det att skaffa sig denna kompetens utan egna positiva upplevelser av naturen? Om inte är det av största vikt att utbildningen i friluftsliv vid GIH skapar positiva upplevelser av naturen hos studenterna. Självklart blir följdfrågan om utbildningen vid GIH skapar positiva upplevelser av naturen.

Vid GIH bedrivs undervisning i och om friluftsliv inom lärar-, hälsopedagog- och tränarprogrammet. Inom lärarprogrammet, som denna studie fokuserar på, utbildas blivande lärare i idrott och hälsa. På lärarprogrammet, inom kurserna idrott med didaktisk inriktning, har studenterna undervisning i och om friluftsliv motsvarande 10,5 hp.¹⁴ Dessa poäng är fördelade på fyra moment inom tre kurser a´ 30 högskolepoäng. Under de senaste åren har det skett en del förändringar inom lärarprogrammet. Dock har det konstant varit fyra obligatoriska moment med friluftsliv. Vidare har innehållet i huvudsak varit oförändrat. I det första momentet är det fokus på personlig färdighet i allmän friluftslivsteknik och orienteringskunskap och undervisningen bedrivs huvudsak i skogsmiljö. Det andra momentet är förlagt till skärgårdsmiljö (kajakpaddling) och i skogsmiljö i Stockholms närhet (orienteringskunskap). Under det tredje momentet möter studenterna skridsko på rink med ishockeyskridskor och långfärdsskridsko på rundbana samt på sjö- och havsis runt Stockholm. I det sista momentet är det turåkning samt längdskidor och slalom (i Lapplandsfjällen) som är det centrala. Eftersom de fyra momenten ingår i kurserna Idrott med didaktisk inriktning (grund-, fortsättnings- & påbyggnadskurs) ingår didaktik och metodik i samtliga moment.¹⁵

I kursplanerna på GIH beskrivs oftast *förväntade studieresultat* i generella ordalag utifrån allmänna kompetenser för blivande lärare i idrott och hälsa. Under rubriken *innehåll och uppläggning* beskrivs innehållet för friluftsliv omväxlande med begrepp som vinter- eller sommarfriluftsliv eller grönt-/blått friluftsliv (färgerna åsyftar de olika miljöer som friluftslivet bedrivs i; skog och på vatten). Vidare nämns även orientering uttryckligt. I övrigt måste innehållet i undervisningen tolkas utifrån de generella beskrivningarna av innehållet för kurser

¹⁴ Vid GIH inkluderas i vissa sammanhang även simning i begreppet friluftsliv. Simning inkluderas inte i begreppet friluftsliv i denna studie.

¹⁵ Stycket har faktagranskats av Jan-A Aspelin, anställd vid GIH sedan 1991 och ämnesansvarig i friluftsliv sedan 2000.

a´ 30 hp.¹⁶ Under sin utbildning vid GIH möter studenterna olika lärare. Dessa har GIH:s utbildnings- och kursplaner att förhålla sig till. Eftersom kursplanerna är allmänt hållna måste lärarna i mötet med studenterna i stor utsträckning transformera och realisera kursplanerna. Göran Linde beskriver ett flertal faktorer som påverkar dessa processer. Han nämner bl a läroböckernas inverkan, ämnets traditioner, läraren som individ och den potentiella repertoaren hos respektive lärare.¹⁷ Med tanke på dessa faktorer är det rimligt att anta att det finns skillnader mellan undervisningens mål och innehåll mellan lärarna.

1.3 Forskningsläge

Vid två studier¹⁸ har lärare som undervisar i friluftsliv vid GIH intervjuats om målet med undervisningen. Dessa studier pekar tydligt på att lärarutbildarna lyfter fram upplevelser, säkerhet och personlig färdighet som viktiga mål.¹⁹ Vidare menar lärarna att undervisningen i och om friluftsliv ska leda till positiva upplevelser av naturen. Dessa positiva upplevelser är ett överordnat mål med undervisningen. De menar vidare att dessa positiva upplevelser kommer att leda till att studenterna i högre grad kommer att undervisa i och om friluftsliv när de blir yrkesverksamma lärare.²⁰

I en av studierna intervjuades även åtta studenter vid lärarprogrammet på GIH. På frågan om vad friluftsliv är beskrev de flesta friluftsliv som upplevelse, natur och rekreation. De gjorde också en skillnad på friluftsliv och utomhusidrott.²¹ Flera av studenterna upplevde att lärarna hade fokuserat mycket på utrustning och säkerhet. Endast en student upplevde att fokus hade varit på upplevelsen. Studenterna efterlyste också mer undervisning i didaktik inom friluftsliv

¹⁶ Gymnastik - och idrottshögskolan, <webbansvarig@gih.se> Kursplaner t o m juli 2005, 2006-08-30 <<http://www.gih.se/templates/ihsFileList.aspx?id=641>> (Acc. 2006-08-30); Gymnastik - och idrottshögskolan, <webbansvarig@gih.se> Kursplaner översikt (aug 2005-dec 2008), 2009-06-20 <<http://www.gih.se/templates/ihsNormalPage.aspx?id=1297>> (Acc. 2009-06-20).

¹⁷ Göran Linde, *Det ska ni veta!: En introduktion till läroplansteori* (Lund: Studentlitteratur, 2006), s. 48 ff, s. 64 ff.

¹⁸ I studien av Lundqvist & Watter (2003) intervjuades sex lärare. I studien av P. Nilsson (2004) intervjuades två lärare. Från 2003 till 2009 har ingen lärare som undervisar i friluftsliv och med tillsvidare anställning slutat. Detta leder till att samtliga som blev intervjuade i studierna fortfarande undervisar i friluftsliv vid GIH.

¹⁹ Peter Nilsson, *Från renskinn till Gore-tex och betygspoäng – En jämförande studie av friluftsämnet vid tre högskolor/universitet*, Examensarbete 10 p vid nordisk bachelor i friluftsliv 2003-2004 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2004:52 (Stockholm: Idrottshögskolan i Stockholm, 2004), s. 34-35. & 42-44.; Thomas Lundqvist & Thomas Watter, *Friluftsliv undervisning i fokus – Friluftslärares och studenters syn på ämnet friluftsliv vid Idrottshögskolan*, Examensarbete 10 p vid idrottslärarutbildningen 2000-2003 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2003:32 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2003), s. 16-17.

²⁰ P. Nilsson, s. 34-35 & s. 42-44; Lundqvist & Watter, s. 16-17.

²¹ Lundqvist & Watter, s. 14-16.

för grund- och gymnasieskola.²² Studenterna (sju av åtta) säger också att intresset för friluftsliv har ökat under studierna vid GIH. När de beskriver intresset är det aktiviteter (kajakpaddling, långfärdsskridsko och klättring) som de nämner. Det tycks också som att de relaterar det ökade intresset till utbildningen.²³

I ett bredare perspektiv har Berit K Svanqvist undersökt ”vad naturumgänge är och betyder för den enskilda människan”²⁴. Hon konstaterar att ett gemensamt drag för de flesta av de intervjuade är att de söker ett välbefinnande i naturen. Svanqvist fann i sin analys fyra huvudsakliga upplevelsefaktorer för att välbefinnande skulle upplevas. Det var: naturmiljö, aktivitet, till mig – inom mig samt natursyn – sociokultur.²⁵

Naturmiljö ”handlar om den natur man tycker om på grund av hur den ser ut och vad den innehåller”²⁶. Naturen och umgänget med densamma kan ses som något relativt och informanterna beskriver en faktisk konkret naturmiljö. (Naturmiljön är relativ och kan vara allt från en grönskande balkong till de djupa skogarna.) För att täcka in den geografiska dimensionen och individens inre (mentala och sociala) dimension benämns denna kategori för ”**befinna sig**”.²⁷

Aktivitet åsyftar beskrivningar av hur informanterna använder naturen, vilket skiljer mellan dem. Denna kategori benämns ”**göra**” eftersom ”fokuseringen sker på det samspel som sker mellan individen och den roll hon ger omgivningen genom aktiviteten”^{28, 29}.

I kategorin ”*till mig – inom mig*” beskrivs samspelet av varandet i naturen och individen. ”Fokuseringen sker på de mentala och psykologiska faktorerna i naturumgänget.”³⁰ Denna kategori benämns med ”**vara**”.³¹

²² Ibid., s. 18-21.

²³ Ibid., s. 14-17.

²⁴ Berit K Svanqvist, *Naturumgänge ur ett individperspektiv* (diss. Karlstad: Karlstads universitet, Inst. för samhällsvetenskap; geografi och turism, 2000), s. 4.

²⁵ Ibid., s. 63-94.

²⁶ Ibid., s. 68.

²⁷ Ibid., s. 68-72.

²⁸ Ibid., s. 79.

²⁹ Ibid., s. 73-79.

³⁰ Ibid., s. 84.

³¹ Ibid., s. 79-84.

Natursyn – sociokultur behandlar frågor om vad man gör med sitt förhållande till naturen. Svanqvist skriver att ”våra uppfattningar om naturen...[är] ett uttryck för den sociokulturella kontext där våra värderingar ligger”³². Hon menar att vi är en produkt av vår tid, vår bakgrund och vårt sammanhang. Denna kategori benämns med ”**höra till**” pga. att människan känner tillhörighet och samhörighet med vissa platser.³³

Svanqvist konstaterar att ”individerna genom sin aktivitet skapar en konkret (kroppslig) och abstrakt (själslig) uppfattning om sig själv och sin omgivning, vilket speglar den verklighet (förankrad i en geografisk punkt/plats med kulturell kontext) hon lever i.”³⁴ Vidare menar hon att kategorierna kan mynna ut i en positiv respektive negativ känsla. Om personen som har naturkontakt känner välbefinnande kommer ”befinna sig” främja förankringen, ”göra” främja kreativiteten, ”vara” främja identiteten och ”höra till” främja frigörelse.³⁵

1.4 Syfte & frågeställningar

Syftet med studien är att dels undersöka studenters tidigare erfarenheter av vistelse i naturen, dels undersöka deras upplevelser av naturen i samband med undervisningssituationer i friluftsliv vid GIH.

Studiens frågeställningar är:

- Vilka tidigare erfarenheter och upplevelser av vistelse i naturen lyfter lärarstudenter fram?
- Ändras lärarstudenternas natursyn på grund av utbildningen? Om ja – i så fall hur?
- Vad påverkar lärarstudenternas upplevelse av naturen?

³² Ibid., s. 84.

³³ Ibid., s. 84-94.

³⁴ Ibid., s. 160.

³⁵ Ibid., s. 158-161.

1.5 Centrala begrepp - natur, natursyn, naturupplevelser och friluftsliv

I relation till syftet ser jag det som viktigt att belysa och behandla några begrepp och ämnesområden. Denna uppsats har som huvudsakligt problemområde upplevelser av naturen inom undervisning i friluftsliv och i synnerhet inom undervisning om och i friluftsliv vid GIH. Eftersom friluftsliv tangerar begreppen natur, natursyn och upplevelser av naturen ter det sig självklart att dessa begrepp ska behandlas.

I samband med att jag har undersökt begreppen har det blivit tydligt för mig hur ofta dessa begrepp överlappar varandra och hur svårt det är att hålla isär dem. Andra begrepp som tangerar och som florerar i litteraturen och forskningen är bl a naturmöte, naturvistelse, naturumgänge och naturuppfattning. Att det inte finns en gemensam terminologi syns också tydligt när jag har gått igenom olika bidrag till problemområdet.

1.5.1 Natur

Det är påtagligt att begreppet natur inte har en entydig definition. Det tycks som att begreppet skiljer över tid och mellan olika kulturer, men även mellan individer inom samma kultur. Samtidigt är begreppet färgat av den kultur och tid som den är en del av. Några av tankarna om begreppet har det gemensamt att det finns någon typ av motpol; natur – kultur, natur – civilisation och naturligt - övernaturligt.³⁶ Det går också att kategorisera naturen i olika typer av miljöer. I detta sammanhang tycker jag att det är intressant att det finns en så stor spännvidd över vad svenskar definierar som natur. En del menar att en fotbollsplan är natur medan andra kräver skog eller fjäll.³⁷

Att begreppet natur saknar en tydlig och gemensam definition får givetvis konsekvenser när begreppet används flitigt och även ingår i andra begrepp såsom natursyn och naturupplevelse eller används för att definiera friluftsliv. Svårigheten att definiera begreppet får också konsekvenser för denna studie. Utifrån ovanstående och svårigheten att definiera begreppet

³⁶ Sverker Sörlin, <kundcenter@ne.se> Nationalencyklopedin, Natur, 2005-10-15; Nils Uddenberg, *Det stora sammanhanget* (Nora: Nya Doxa, 1995), s. 144.; Karin Johannisson, ”Det sköna i det vilda: en aspekt på naturen som mänsklig resurs” i *Paradiset och vildmarken: studier kring synen på naturen och naturresurserna*, red. Tore Frängsmyr, (Stockholm: Libris, 1984), s. 15.; Hans Fink, ”Eftertankens naturbegreb” i *Mennesket og naturen*, red. Tomas Møller Kristensen & Svend-Erik Larsen, (Odense: Odense universitetsförslag, 1995), s. 149-159.

³⁷ Peter Fredman, et al., *Vilka är ute i naturen? Delresultat från en fråga om nationell enkät om friluftsliv och naturturism i Sverige*, Rapport. (Karlstad: Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring, 2008), s. 17.

natur har min utgångspunkt varit att deltagarna i enkäten och intervjupersonerna själva har fått definiera begreppet.

1.5.2 Natursyn

Nils Uddenberg menar att en människas natursyn är en del av hennes livsåskådning. Det är för mig en mycket intressant och tilltalande tanke eftersom han menar att livsåskådningen kan vara både motsägelsefull och inkonsekvent.³⁸ Detta förhållande beträffande natursynen förklarar paradoxer som jag har mött hos andra och hos mig själv. Denna utgångspunkt får också konsekvenser för mig i samband med analysen. Jag måste således acceptera att det kan finnas motsättningar i utsagorna.

Jens Schjerup Hansen utgår i kategoriseringen av natursyner från människor som utnyttjar naturen i rekreativt syfte. Eftersom friluftsliv är mitt huvudsakliga problemområde och det vanligtvis anses att friluftsliv är rekreativt har jag valt att utgå från Schjerup Hansens fyra kategorier av natursyner. I den *nyttodominerade natursynen* syns en tydlig skillnad mellan den nyttiga (naturresurser) och den onyttiga naturen. Den vilda naturen betraktas som något mörkt och skrämmande och den bearbetade jorden (kulturlandskapet) som det sköna. Vidare krävs kunskaper om naturen för att en åtskiljning ska kunna göras mellan den nyttiga och den onyttiga delen av naturen. Den *romantiska natursynen* karaktäriseras av en idealisering av den orörda och vilda naturen - det storslagna. Dessa upplevelser är knuta till starka känslor. Den *funktionalistiska natursynen* bygger vidare på den romantiska natursynen men har en avsaknad av det känslomässiga (naturupplevelsen är underordnad). Denna natursyn betonar också naturen som en resurs för rekreation och hälsa. Inom ”*tendenser till en ekologisk natursyn*” går det att finna tankar om att naturen är en ändlig resurs. Man intresserar sig också för miljöproblemen. Det går att tolka denna natursyn som en kritik av den nyttodominerande natursynen.³⁹

1.5.3 Naturupplevelser

Att beskriva vad som är en naturupplevelse ser jag som mycket svårt eftersom begreppet kan angripas från flera olika vinklar och dessutom är ett högst individuellt begrepp.

Med ett kognitivt perspektiv blir det tydligt att tidigare erfarenheter och upplevelser av naturen spelar en viktig roll när vi ”skapar” våra naturupplevelser. Naturupplevelsen består av

³⁸ Uddenberg, 1998, s. 11-14.

³⁹ Schjerup Hansen, s. 15-36.

flera processer: sinnesförmimmelser (sensing), perception, reflektion och emotioner.⁴⁰ Först sker en *sinnesförmimelse* med hjälp av våra sinnen, t ex att vi känner den ljumma vinden mot ansiktet eller doften av sommarblomster. Här riktar olika personer sin uppmärksamhet mot olika saker på grund av tidigare erfarenheter och upplevelser av eller kunskap om naturen.⁴¹ Begreppet *perception* åsyftar hur intrycken tolkas och ges en mening.⁴² Den medvetna uppmärksamheten har en mycket begränsad kapacitet, vilket leder till att det mesta av sinnesförmimmelserna inte uppmärksammas. (Uppmärksamheten är selektiv.) Selektionen sker ”automatiskt, vanemässigt eller spontant och oreflekerat”.⁴³ ⁴⁴ Perception kan sammanfattas med att det är individens personliga upplevelser av sinnesförmimmelserna och dessa styrs i stor utsträckning av tidigare upplevelser och erfarenheter.⁴⁵

De tidigare stegen i forandet av naturupplevelsen sker i huvudsak automatiskt och utan större eftertanke. I *reflektionen* sker däremot en medveten tankemässig bearbetning av intrycken. Bearbetningen kan leda till att individens beteenden i framtiden påverkas.⁴⁶ I samband med reflektionen är det sannolikt att en person med stor kunskap och erfarenhet av naturen kommer att kunna reflektera i större omfattning och med ett större djup beroende på att personen lättare kan känna igen olika fenomen i naturen. Det leder till en ökad beredskap att ta emot sinnesförmimmelser som leder till en ännu större referensram. På detta sätt bildas en god cirkel.⁴⁷

Reflektionerna kan således påverka de tidigare processerna (sinnesförmimmelserna och perceptionen) i skapandet av en naturupplevelse.⁴⁸ Samtidigt betonar Lundh svårigheten med att ändra de kognitiva strukturerna.⁴⁹ Nerland menar också att det i naturupplevelsen ofta ingår någon typ av *emotion*. Emotionen kan komma intuitivt på grund av sinnesförmimmelserna i naturen eller efter en djupare reflektion.⁵⁰

⁴⁰ Jørgen E. Nerland, *Viten om naturen i forbindelse med friluftsliv - en eksplorerende undersøkelse om; viten om naturen og innvirkende forhold i tilknytning til et friluftsliv der miljø og naturopplevelse er sentrale elementer* (hovedfagsavhandling, Levanger: Høgskolen i Nord-Trøndelag, 2002), s. 11-13.

⁴¹ Lars-Gunnar Lundh, Henry Montgomery & Yvonne Waern, *Kognitiv psykologi* (Lund: Studentlitteratur, 1992), s. 35-38.

⁴² Ibid., s. 37.

⁴³ Ibid., s. 36.

⁴⁴ Ibid., s. 35-39.

⁴⁵ Nerland, s. 12.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid., s. 13.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Lundh, s. 58.

⁵⁰ Nerland, s. 13.

Detta tankesätt leder till att en naturupplevelse med automatik inte behöver vara positiv. I mitt arbete upplever jag att jag ofta möter en bärande tanke om att naturupplevelser alltid är positiva. Vidare är det viktigt att förstå hur svårt det är att ändra de kognitiva strukturerna (scheman) som en individ har eftersom vi söker efter information som befäster våra scheman och ignorerar information som motsäger dem. Dessa förhållanden gäller givetvis även när studenterna vid GIH ”skapar” sina naturupplevelser i samband med undervisningen i friluftsliv vid GIH.

Ett annat sätt att förklara begreppet naturupplevelse är att utgå från det numinösa. Det numinösa behandlar ursprungligen religiösa upplevelser. De numinösa upplevelserna kan beskrivas med att de ”utmärks av att individen erfar sin egen obetydlighet - ´kreaturlighet´ - inför något överväldigande och outsägligt.”⁵¹ Vidare krävs personlig erfarenhet för att lära känna det numinösa.⁵² Begreppet berör från början inte naturupplevelser men Nils Uddenberg menar att begreppet ändå går att applicera på naturupplevelser. Han påstår att det i beskrivningar av naturupplevelser finns mycket av det som beskrivs som numinöst.⁵³ Han skriver: ”Utan tvekan upplevde många att de i naturen fick kontakt med något större och mer vördnadsbjudande än de ting som de mötte i sin vardag.”⁵⁴ Vidare: ”Att träda ut i naturen var för många [...] att träda in i ett sammanhang större än människan. I skogen, på sjön, bland bergen eller på stranden – inte i kyrkan – fick de tillgång till ´det heliga´”⁵⁵

I analysen av studenternas naturupplevelser kommer jag att använda mig av det kognitiva perspektivet och det numinösa. Det kognitiva perspektivet ger en generell förklaringsmodell som förklarar hur en naturupplevelse kan skapas. Uddenberg utgår i sina tankar om det numinösa från sina studier av naturupplevelser hos svenskar. Eftersom denna studie också söker information om individers naturupplevelser menar jag att det är intressant att använda detta begrepp även i denna studie.

Jag vill också betona det individuella med naturupplevelsen. Enligt ovan förda resonemang om naturupplevelser behöver inte en arena erbjuda samma värden för en annan individ. Till

⁵¹ Nils Uddenberg, *Det stora sammanhanget* (Nora: Nya Doxa, 1995), s. 149.

⁵² *Ibid.*, s. 43-44.

⁵³ *Ibid.*, s. 149.

⁵⁴ *Ibid.*

⁵⁵ *Ibid.*, s. 56.

exempel kan en person uppleva ro och stillhet i en miljö medan en annan känner stress och obehag.

1.5.4 Friluftsliv

De svenska ”officiella” definitionerna av friluftsliv är inkluderande med dess fördelar och nackdelar. Att de ”officiella” definitionerna är inkluderande (alternativt otydliga) får konsekvenser för den offentliga verksamheten, till exempel skolan. Den inkluderande definitionen skapar möjligheter för uttolkaren att avgöra om en verksamhet är friluftsliv eller något annat.

Björn Tordsson utgår i sina tankar om friluftsliv att det är ett fenomen med komponenter av socialiseringsprocesser. Tordsson menar att friluftsliv innebär att man närmar sig naturen genom ett bestämt sätt att förstå, tolka och handla på. Upplevelsen i friluftsliv innebär att individen förhåller sig till naturen genom att tolka den utifrån specifika koder. Koderna för att tolka naturen är något som vi socialiseras till och som sällan ifrågasätts. Koderna förmedlas i huvudsak genom att vi deltar i (friluftsliv-) turer där koderna ofta är icke-verbala. Tordsson exemplifierar med att vi kan låta en grankvist borsta oss eller så river vi av den irriterat. Båda dessa beteenden sänder signaler till våra turkamrater om vårt förhållande till naturen.⁵⁶

Tordsson diskuterar också friluftsliv i termer av ett samspel mellan aktiviteten och situationen den utspelas i. Han menar att olika aktiviteter och situationer kan upplevas på vitt skilda sätt av olika individer beroende på yttre omständigheter (t ex väder eller terräng) och inre faktorer (t ex erfarenhet och kunskap). Han exemplifierar detta genom skillnaden mellan att själv välja väg på fjället eller att följa en markerad led. När man själv väljer väg måste man hela tiden göra val och bedömningar genom att tolka landskapet. Genom att följa en markerad led begränsas möjligheterna för individen att välja väg, förstå och att färdas i landskapet, det är någon ”annan” som redan har gjort det. Detta är dock beroende på individens vana och förkunskaper hur denne upplever ”egen väg” eller markerad led.⁵⁷

Vidare menar Tordsson att det är viktigt vad som är meningsskapande för individen. Detta leder till att samma aktivitet kan vara friluftsliv för en person men inte friluftsliv för en person. Det kan exemplifieras med en tur på skidor. För en person är naturen i huvudsak en

⁵⁶ Björn Tordsson, ”Å svare på naturens åpne tiltale” (diss. Oslo: Norges Idrettshøgskole, 2003), s. 47-49.

⁵⁷ Ibid., s. 40-43.

träningsarena med kuperade spår. Naturmiljön bidrar med något men är inte det centrala. Medan naturen och upplevelsen av densamma är det centrala för en annan och skidorna är således bara ett hjälpmedel för att befinna sig i naturen. Det är således mycket svårt att observera en person och därefter uttala sig om den utövar friluftsliv om man har detta synsätt på friluftsliv.⁵⁸

Detta synsätt går också att finna hos Johnny Nilsson som dock väljer att separera mellan begreppen friluftsliv och naturmiljöaktivitet (det senare är hans eget begrepp). I begreppet friluftsliv är det väsentligaste skälet till vistelsen i naturen naturupplevelsen. Det innebär att naturupplevelsen även kan vara en anledning till naturvistelsen i samband med naturmiljöaktiviteter men det är inte det viktigaste skälet. Nilsson nämner t ex jakt och längskiddåkning som naturmiljöaktiviteter.⁵⁹

Gemensamt för de flesta forskarna är dock att mötet med naturen och upplevelsen av den är det mest centrala i friluftsliv. Sandell menar att man kan se i huvudsak två skäl till att utöva friluftsliv. Man använder det som ett medel för att uppnå något eller som ett mål i sig själv. Jag tycker mig kunna se likheter mellan den romantiska natursynen och friluftsliv som ett mål. Jag tycker mig i ännu högre grad, också se likheter mellan den funktionalistiska natursynen och friluftsliv som ett medel.

I analysen av enkäterna och intervjuerna kommer jag i huvudsak använda Tordsson tankar, Nilssons begrepp och Sandells friluftsstilar eftersom de enligt mitt synsätt kompletterar varandra på ett bra sätt.

⁵⁸ Ibid., s. 70-75.

⁵⁹ Johnny Nilsson, "Friluftsliv – en begreppsproblematiskering", i *Idrottsdidaktiska utmaningar*, red. Håkan Larsson, & Jane Meckbach (Stockholm: Liber, 2007), s. 141-144.

2 Metod

Syftet med studien är att undersöka studenternas tidigare erfarenheter av vistelse i naturen. Viktiga frågor att besvara är hur ofta, hur mycket och vad. Förhoppningen är också att kunna göra någon typ av generalisering av studenternas erfarenheter. Detta resonemang leder fram till att en kvantitativ insamlingsmetod av data är lämplig. För att undersöka studenternas tidigare erfarenheter av vistelse i naturen gjordes en enkät. Resultatet av enkäten var även underlag i urvalsprocessen inför intervjuerna. Studien har också för avsikt försöka beskriva och förklara deras personliga natursyn och upplevelser av naturen. Problemområdet behandlar således frågor som rör människors erfarenheter och uppfattningar och upplevelser. Eftersom denna studie har som huvudsakligt syfte att undersöka människors uppfattningar om och upplevelser av naturen krävs en kvalitativ ansats som försöker fånga dessa fenomen.

2.1 Fenomenologi

Fenomenologin inbegriper en mängd olika riktningar och former vilket försvårar en entydig beskrivning av begreppet.⁶⁰ Fenomenologin kan beskrivas med att det "...är ett försök till direktbeskrivning av en upplevelse..."⁶¹ Vidare: "Fenomenologin studerar det subjektiva uttrycket för en persons upplevelser och erfarenheter..."⁶² Inom fenomenologin ställer man frågor som rör vilka olika kvaliteter som finns i det undersökta fenomenet.⁶³ Ytterligare ett starkt kännetecken för den fenomenologiska ansatsen är att den tar för givet att det finns en essens (kärna) i varje fenomen och att en studie med fenomenologisk metod har för avsikt att beskriva människors upplevelser.⁶⁴ Eftersom studenternas upplevelser är en mycket central del i denna studie faller det sig naturligt att studien har en fenomenologisk ansats.

För att analysera intervjuerna utifrån en fenomenologisk ansats **användes empirisk fenomenologisk psykologisk metod** (EPP-metoden). Metoden tar sin utgångspunkt i fenomenologin men har även starka inslag av hermeneutik. Analysen består av fem steg.⁶⁵ I det första steget skapar sig forskaren en helhetsbild och förståelse av det insamlade materialet som ska analyseras. Under detta steg ska forskaren försöka vara "öppen" för materialet och

⁶⁰ Michael Quinn Patton, *Qualitative Research & Evaluation Methods* (London: Sage, 2002), s. 104-105.

⁶¹ Olsson, s. 105.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid., s. 20.

⁶⁴ Patton, s. 106-107.

⁶⁵ Gunnar Karlsson, *Psychological Qualitative Research from a Phenomenological Perspective* (Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1995), s. 94-99.

undvika att koppla någon teori till materialet.⁶⁶ Under det andra steget försöker man dela in den utskrivna intervjun i ”meningsenheter” (ME). Dessa ME behöver inte följa språkliga regler utan att det är forskaren som uppfattar skiftningarna i innebörderna.⁶⁷ I nästa steg (det tredje) översätts respondentens ord till forskarens språk och delas in i kategorier. Avsikten med detta steg är att forskaren ska ”beskriva den fenomenologiska strukturen av fenomenet”⁶⁸. Det fjärde steget karaktäriseras av att forskaren försöker beskriva fenomenets struktur. Rent konkret innebär det att kategorierna syntetiseras till en beskrivning av det undersökta fenomenet, utifrån respondentens utsaga.⁶⁹ Syftet med det femte steget i analysen är att skapa en ”allmän beskrivning”⁷⁰ som utgår från de olika utsagorna som ingår i undersökningen. (Detta steg förutsätter att det finns flera än en utsaga.)⁷¹

Enligt Gunnar Karlsson finns det flera hermeneutiska inslag i EPP-metoden. Han nämner att forskaren har en förförståelse som inte går att bortse ifrån. Han tänker sig också att forskaren utgår från den hermeneutiska cirkeln.⁷² Han diskuterar också ”forskningsobjektets text-karaktär”⁷³. För att materialet ska vara användbart krävs det att forskaren kan läsa eller lyssna på det flera gånger. Detta leder till att materialet måste ”fixeras”. Samtidigt ställs denna ”fixering” mot ”informantens undflyende upplevande”⁷⁴. Vidare poängterar han att det är omöjligt att få en text som är synonym med informantens upplevelser. Det finns ett avstånd i tid mellan upplevelsen och återgivandet som kan leda till att viktiga aspekter går förlorade.⁷⁵ Hur EPP-metoden användes i denna studie beskrivs under rubriken: analys av intervjuerna.

2.2 Hermeneutik

Vanligtvis brukar menas att hermeneutiken berör tolkning och förståelse av människor men uppfattningen om vad som avses med tolkning och förståelse är inte entydig.⁷⁶ Ytterligare ett viktigt kännetecken för hermeneutiken är den ”hermeneutiska cirkeln”⁷⁷. I denna studie avses

⁶⁶ Ibid., s. 95.

⁶⁷ Karlsson, 1995, s. 96-97.

⁶⁸ Gunnar Karlsson, ”Empirisk fenomenologisk psykologi”, i *Vetenskapsteori för psykologer och andra samhällsvetenskaper*, red. Allwood, Carl-Martin & Erikson, Martin G. (Lund: Studentlitteratur, 1999), s. 330.

⁶⁹ Karlsson, 1995, s. 106-107.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Karlsson, 1995, s. 108.

⁷² Ibid., s. 84-85.

⁷³ Karlsson, 1999, s. 343.

⁷⁴ Ibid., s. 344.

⁷⁵ Ibid., s. 85-86.

⁷⁶ Ibid., s. 73-75.

⁷⁷ Även uttrycket ”hermeneutisk spiral” är vanligt förekommande i litteraturen.

den objektiverande hermeneutikens cirkel när den hermeneutiska cirkeln nämns.⁷⁸ Vidare karakteriseras hermeneutiken av att den är intresserad av att beskriva det individuella och inte det generella.⁷⁹

Eftersom studien har för avsikt att tolka och förstå studenternas upplevelser av naturen i samband med undervisningssituationer i friluftsliv har den även en hermeneutisk ansats. För att fånga den hermeneutiska ansatsen användes **hermeneutisk meningstolkning** i samband med analyserna av intervjuerna. Metoden syftar till att tolka de underliggande och dolda innebörderna i de undersökta intervjuerna samt relationer som inte är helt tydliga. Dessa tolkningar blir till viss del subjektiva. Det innebär att olika forskare med olika perspektiv kan göra olika tolkningar av samma intervju. Detta behöver dock inte vara något problem.⁸⁰ Hur hermeneutisk meningstolkning användes i denna studie beskrivs under rubriken: analys av intervjuerna.

2.3 Förförståelse

Både inom EPP-metoden och inom hermeneutisk tolkning menar man att forskaren har en förförståelse som inte går att bortse ifrån. Vid tolkningssituationer kan således fördomar påverka tolkningen. För att kunna bedöma om förförståelsen påverkat tolkningen krävs att den är synliggjord. Det är därför av största vikt för forskaren att medvetandegöra sin egen förförståelse (såväl vetenskaplig - som vardagskunskap) innan intervjustudien startar.⁸¹

De intervjuade studenterna och jag har varit del av samma undervisningssituationer under två kurser. Vid den första kursen var det fokus på personlig färdighet i allmän friluftsteknik och orienteringskunskap och undervisningen bedrevs i huvudsak i skogsmiljö i Sörmland. Undervisningstillfällena bestod av sex halvdagar och en sammanhängande period om fem dagar (och fyra nätter). Den andra kursen var förlagd till skärgårdsmiljö i Nynäshamns (kajakpaddling under fyra dagar/tre nätter) och i skogsmiljö i Stockholms närhet (orienteringskunskap á tre halvdagar). Fokus under denna kurs var didaktik i friluftsliv. Utöver detta hade studenterna haft en kurs i skridsko med betoning på långfärdsskridsko runt Stockholm. Även i

⁷⁸ Mats Alfvesson, & Kaj Sköldberg, *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (Lund: Studentlitteratur, 1994), s. 115-116.

⁷⁹ Karlsson, 1999, s. 342.

⁸⁰ Ibid., s. 174-177.

⁸¹ Ulla Sjöström, "Hermeneutik – att tolka utsagor och handlingar" i *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, red. Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (Lund: Studentlitteratur, 1994), s. 83.

denna kurs var det fokus på didaktik och metodik. Jag var dock inte delaktig i denna kurs. Ytterligare en aspekt är att de intervjuade har haft rollen som studenter och jag rollen som lärare. Vidare har vi vid undervisningssituationerna varit i samma miljö vid samma tidpunkt men detta betyder *inte* att vi har upplevt samma saker. Jag är dock övertygad om jag har haft lättare att förstå studenterna när de har beskrivit olika situationer tack vare detta förhållande.

2.4 Urvalsprocess inför enkät

Urvalet av respondenter för intervjuerna gjordes genom att jag valde ut en studentgrupp (35 studenter) vid GIH. Denna grupp studerade till lärare i idrott och hälsa vid Stockholms universitet och läste sina ämnesstudier i idrott vid GIH och hade genomfört tre av fyra friluftslivsmoment. Vid två av dessa moment hade studenterna haft mig som lärare. Vidare läste de på andra terminen av sina inriktningsstudier mot idrott inom lärarutbildningen. Anledningen till att denna grupp valdes var för att jag skulle ha anknytning till studenterna med avseende på undervisning och gemensamma upplevelser.⁸² Vid enkättilfället var 32 studenter närvarande. Samtliga 32 svarade på enkäten.

2.5 Konstruktion av enkät

Avsikten med enkäten (se bilaga 2) var att undersöka studenternas tidigare erfarenheter och upplevelser av vistelse i naturen. Vidare var avsikten att göra ett urval av respondenter med olika karaktär inför intervjuerna. Den första aspekten som undersöktes var hur mycket och vilken erfarenhet av naturen och friluftsliv (typ av friluftsliv, färdighet/kunskap och hur ofta) studenten hade haft innan han/hon hade påbörjat sin utbildning vid GIH. Den andra aspekten som undersöktes var studentens upplevelser av naturen; varför/varför inte han/hon hade varit i naturen. Vidare var den tredje aspekten känslan inför naturen och slutligen vilka kunskaper och färdigheter studenten hade om friluftsliv. Innan enkäten delades ut till studenterna provades enkäten på två studenter vid GIH. Dessa studenter hade genomfört två av fyra friluftslivsmoment. Efter detta test gjordes vissa justeringar i enkäten.

2.6 Enkätförfarande

När enkäterna delades ut till de studenter som accepterat att göra enkäten informerades studenterna om att syftet med studien var att dels undersöka deras tidigare erfarenheter av vistelse i naturen, dels undersöka deras naturupplevelser i samband med undervisnings-

⁸² Jag hade fått resurser från lärarutbildningsnämnden vid GIH för att genomföra ett praktiktäna projekt.

situationer vid GIH. Vidare att studien syftade till att belysa hur undervisningssituationen påverkar deras tidigare uppfattningar av naturen samt vilka didaktiska frågeställningar detta väcker. Studenterna informerades om att de till och börja med skulle svara på en enkät och att några därefter skulle bli uttagna till en intervju som skulle pågå i 45-60 min. Vidare att intervjun skulle spelas in på band och att svaren skulle behandlas konfidentiellt, samt att respondenten skulle aidentifieras i studien.⁸³ All information gavs muntligt av mig i samband med att enkäten genomfördes.

2.7 Analys av enkäterna

För att kunna kategorisera enkäterna gjordes en kvalitativ bedömning av enkäterna. De aspekter som beaktades var följande: vilka erfarenheter av naturen som studenten hade (typ, sammanhang och omfattning), varför de var i naturen (det meningsskapande), känslan för naturen (mycket negativ till mycket positiv) och egen uppskattad kompetens. I det första steget genomlästes samtliga enkäter av mig. Därefter läste Johnny Nilsson (min handledare) igenom samtliga enkäter. Efter genomläsningen gjorde han en kategorisering av enkäterna utifrån ovanstående aspekter. I nästa steg läste jag åter igenom enkäterna för att därefter göra en kategorisering. Det visade sig att våra kategoriseringar i stort sett var samstämmiga. I de två fall som vi inte hade samma uppfattning diskuterade vi vilken kategori respektive enkät skulle tillhöra. Den viktigaste frågan, i samband med analysen och kategoriseringen, var den som frågade om varför studenterna var i naturen (fråga 6). Denna fråga hade för avsikt att försöka fånga det som var meningsskapande för studenten med naturvistelsen. För att göra kategoriseringen användes nyckelord och synonymer till dessa. Nyckelorden som användes för att synliggöra friluftsliv var: harmoni, äventyr, upplevelse (av naturen), rekreation, lugn och ”numinösa begrepp”. För att kategorisera naturmiljöaktiviteter användes: olika aktiviteter, t ex fiske, svamplockning och alpin skidåkning). För den tredje gruppen blev det i huvudsak en frånvaro av nyckelord från de två första kategorierna. Vidare fanns nyckelord som: ”jag är inte i naturen” och idrottsliga aktiviteter (t ex ishockey). Utifrån ovanstående analys bedömdes enkäterna. Enkäterna kategoriserades i tre olika grupper.⁸⁴

⁸³ Jan Trost, *Kvalitativa intervjuer* (Lund: Studentlitteratur, 1997), s. 57-58.

⁸⁴ Se resultatdiskussionen för grupperingarna.

2.8 Urvalsprocess inför intervju

Av de 32 studenterna som svarade på enkäten var det 20 st som ställde sig positiva till att bli intervjuade. Ur varje grupp valdes två studenter slumpmässigt ut. Anledningen till att endast sex respondenter valdes var på grund av att tiden begränsade mängden respondenter. De tilltänkta respondenterna kontaktades och fick åter frågan om de var intresserade av att bli intervjuade för studien. Informationen som hade getts i samband med enkäten gavs åter. Vid jakande svar bestämdes när intervjun skulle göras samt att den skulle ske ”i naturen”.

2.9 Konstruktion av intervjuguide

Inför intervjun konstruerades en intervjuguide (se bilaga 4) utifrån studiens syfte och Kvales kvalitetskriterier. Jag ville att intervjun skulle ha karaktären av ett öppet samtal, där man eftersträvar att få respondenten att ge mycket personliga och erfarenhetsmässiga svar. Jag hade en intervjuguide till grund för intervjun så att alla önskade teman följdes upp. Tanken med intervjun var att fånga upplevelser, underliggande strukturer och värderingar hos respondenten. Detta ledde till att intervjuguiden hade låg struktureringsgrad och låg standardiseringsgrad.⁸⁵ Intervjuaren ska med ett fenomenologiskt förhållningssätt försöka lära sig av respondenten och kunskap utvecklas i det mellanmänniska samspelet mellan respondent och intervjuare. Detta leder till att frågornas form och ordningsföljd ibland måste ändras för att intervjuarens ska kunna följa upp det som sägs.⁸⁶

2.10 Intervjuförfarande

Innan intervjun påbörjades gav jag återigen samma information som gavs i samband med att enkäterna gjordes. Vidare styrdes samtalet utifrån intervjuguiden. Jag försökte också göra övergångarna mellan temana varsamt och på ett naturligt sätt. Under intervjun ställde jag följdfrågor för att tränga djupare in i respondentens naturupplevelser och syn på naturen. Frågorna ställdes så att respondenten berättade om sina värderingar och sina upplevelser och syn på naturen. Frågorna ställdes så långt det var möjligt utifrån respondentens redan givna svar.⁸⁷ Ledande frågor kan förstärka tillförlitligheten såtillvida att intervjuaren kan verifiera tolkningen av ett svar.⁸⁸

⁸⁵ Trost, s. 55-59.

⁸⁶ Kvale, s. 117-118.

⁸⁷ Bengt-Erik Andersson, *Som man frågar får man svar* (Stockholm: Rabén & Sjögrens), s. 177.

⁸⁸ Kvale (1997), s. 145-146.

Innan intervjuerna genomfördes gjordes två provintervjuer med två studenter vid GIH (samma studenter som vid provenkäten). Syftet med dessa provintervjuer var att pröva intervjuguiden och att öka min kompetens inom ovan nämnda förmågor. Efter provintervjuerna gjordes några justeringar i intervjuguiden. Intervjuerna genomfördes i Lill-Jansskogen i Stockholm. Miljön kan beskrivas som en parkskog som ligger nära stadsbebyggelse och genomkorsas av stigar och promenadvägar. Genom att förlägga intervjuerna till denna miljö hoppades jag att respondenterna lättare skulle få ”tillgång” till sina känslor och upplevelser av och inför naturen. Min avsikt var att skapa en värdeladdad miljö och inte en neutral miljö. Intervjuerna spelades in samtidigt som anteckningar fördes. Valet av registreringsmetod berodde på att jag ville kunna fånga fler detaljer och aktivt kunna proba (fördjupa frågorna) under intervjuerna.

Efter intervjuerna transkriberades inspelningarna. Avsikten med transkriberingarna var att dessa i största möjliga mån skulle spegla intervjun, såväl verbal som icke-verbal kommunikation, så långt det var möjligt. Således noterades de sagda orden liksom pauser, tveksamheter, skratt etc. vid transkriberingen. Uddenberg har beskrivit att en individs natursyn kan ses som en del av personens livsåskådning. Vidare menar han att dessa livsåskådningar ofta är inkonsekventa. Detta ledde till att jag under intervjuerna var tvungen att visa en förståelse för dessa eventuella paradoxer.

2.11 Analys av intervjuerna

Under intervjuerna återkopplade jag och ställde frågor som förtydligade och följde upp svaren. Vidare påbörjade jag analysen genom att tolka det som sades. I nästa steg av analysen tolkas den utskrivna intervjun.⁸⁹ Vid analysen av det insamlade materialet har olika metoder använts. För att skapa mig en bild av studenternas upplevelse av naturen utgick jag från empirisk fenomenologisk psykologisk metod (EPP-metoden). För att undersöka och förklara studenternas natursyn och relationen mellan upplevelse av naturen och didaktiska frågor utgick jag från hermeneutisk meningstolkning.

Jag har i analysen av studenternas naturupplevelser i största möjliga mån försökt följa EPP-metodens fem steg. Det första jag gjorde var att läsa igenom varje transkriberad intervju två gånger för att skapa mig en helhetsbild av utsagorna. Karlsson menar att forskaren ska försöka

⁸⁹ Ibid.

vara ”öppen” för materialet och undvika att koppla någon teori till utsagorna.⁹⁰ Under genomläsningen försökte jag att vara ”öppen” men med tanke på min tidigare förförståelse samt att jag hade läst in mig på området inför studien var det många gånger svårt att i tanken undvika att koppla studenternas upplevelser till andra teorier. Under det andra steget bearbetade jag de transkriberade intervjuerna och delade in dem i meningsenheter. Därefter, i det tredje steget, grupperades meningsenheterna i olika kategorier. Dessa fick rubriker efter de gemensamma dragen i meningsenheterna. Det fjärde steget innebar att jag försökte beskriva respektive students naturupplevelse. Slutligen, i det femte och sista steget, var min avsikt att göra en generell beskrivning av studenternas naturupplevelse. Jag ville dock vara ganska försiktig med denna generella beskrivning eftersom det finns en risk att intressanta perspektiv försvinner när individuella upplevelser ska göras generella.

När jag påbörjade den hermeneutiska meningstolkningen läste jag hela utsagorna en gång för att åter skapa en helhetsbild av respektive utsaga. (Eftersom jag hade arbetat med utsagorna under analysarbetet med EPP-metoden gjorde jag bedömningen att det räckte med en genomläsning.) Jag försökte därefter sammanfatta respektive utsaga i olika teman. Eftersom jag hade styrt intervjuerna i bestämda riktningar och redan hade frågeställningar föll det sig naturligt och självklart att de teman som jag skulle utgå från var:

- a) studenternas tidigare erfarenheter och upplevelser av vistelse i naturen,
- b) studenternas natursyn – före och efter studierna vid GIH,
- c) studenternas tidigare upplevelser av naturen och upplevelser i samband med undervisning i friluftsliv på GIH,
- d) studenternas didaktiska funderingar utifrån undervisningssituationer i friluftsliv.

Efter att jag hade sammanfattat i dessa teman läste jag åter igenom utsagorna och reviderade sammanfattningarna där så behövdes. Detta följdes av nya genomläsningar. För ett par av utsagorna krävdes det fler genomläsningar och för andra lite färre för att en relativt ”god gestalt”⁹¹ skulle uppstå. Här uppstod dock vissa konflikter. Uddenberg menar att natursynen kan vara paradoxal. Det skulle innebära att en ”god gestalt”⁹² aldrig kan uppnås. Jag har därför i flera fall valt att inte skapa en ”god gestalt”⁹³ till förmån för paradoxer.

⁹⁰ Karlsson, 1995, s. 95.

⁹¹ Kvale, s. 51.

⁹² Ibid.

⁹³ Ibid.

Vidare bör uttolkaren av intervjun bara analysera innehållet i intervjun. Jag har haft detta i åtanke under analysarbetet. Jag har dock tillbringat en hel del tid med studenterna i samband med undervisning i friluftsliv. Under dessa har jag haft flera långa och djupa samtal. Jag har därför försökt medvetandegöra hos mig själv att det finns en risk att jag kan tolka in annat än det som sägs i intervjuerna. Eftersom min önskan var att ha stora kunskaper om innehållet i intervjuerna hade jag läst in mig ordentligt på området innan jag gjorde intervjuerna. Vidare var jag i stort sett klar innehållsmässigt med litteratur- och forskningsgenomgången i denna uppsats när jag påbörjade intervjuerna. (Detta kan ses som ett problem för EPP-metoden eftersom forskaren ska vara så öppen som möjligt.) I samband med analyserna har jag också varit fullt medveten om att det är omöjligt att vara objektiv vid tolkningarna av intervjuerna. För att medvetandegöra min egen förförståelse funderade jag en hel på den och skrev ner den innan jag gjorde intervjuerna.

Att påstå att de två ovanstående metoderna användes helt skiljt skulle vara förment. Jag har under analysen först gjort analys med EPP-metoden. När den var klar använde jag hermeneutisk meningstolkning. Men eftersom jag har haft vetskapen att jag ska använda båda metoderna och vilka syftena med dessa är, är en mer riktig beskrivning att dessa två processer emellanåt har pågått parallellt och att jag mentalt har gjort språng från den ena metoden till den andra.

2.12 Validitet & reliabilitet

I en studie av detta slag finns det självklart ett flertal aspekter som kan diskuteras. Jag ska nedan ta upp ett antal aspekter som berör studiens validitet och reliabilitet. Den studerade gruppen består av 35 studenter, vilket är en liten grupp. Avsikten var att gruppen skulle vara praktiktäna till mig. Trots att gruppen är liten motsvarar den knappt hälften av studenterna i en årskurs på lärarprogrammet. Jag menar därför att det är en god validitet i relation till de studenter som studerar vid GIH.

Av de 35 studenterna var det 32 st (91 %) som svarade på enkäten. Anledningen till att tre studenter inte svarade på enkäten var att de inte närvarade vid enkättillfället. Eftersom studentgruppen var hela populationen och svarsfrekvensen var hög valde jag att inte försöka få in dessa enkätsvar. Min avsikt från början var att intervjua två studenter från respektive grupp (totalt sex studenter). I grupp 1 och 2 var det inga problem att få respondenter. De som

hade valts ut slumpmässigt tackade ja omgående. I grupp 3 tackade båda studenterna ja till att börja med. Den ena studenten intervjuade jag men den andra studenten lämnade ett sent återbud. Därefter fanns det en tydlig motvilja till att bli intervjuad. När jag senare kontaktade andra studenter i grupp 3 fanns det ingen som hade möjlighet eller tid att bli intervjuad. Således blev det en intervju från grupp 3.

I denna studie har jag haft en dubbel ansats – en kvantitativ och en kvalitativ. Detta kan givetvis ställa till bekymmer när dessa olika inriktningar ska jämkas. Jag menar dock att dessa ansatser berikar varandra i denna studie. Om jag inte hade haft en kvantitativ del hade jag inte haft ett bra underlag inför intervjuerna. Intervjuerna å sin sida berikar enkätstudien genom att kunna tränga ner på djupet. I samband med analyserna av enkäterna kategoriserades dessa i tre grupper. En enkät har nackdelen att jag inte kan ställa uppföljande frågor och lyssna om studenterna tolkar orden på samma sätt som jag; hur tolkades frågan ”hur ofta var du i naturen?” Jag utgår från att det fanns många tolkningar av denna fråga, vilka påverkar hur man svarar på frågan. Jag var dock närvarande när enkäten gjordes för att kunna svara på frågor. Innan intervjuerna genomförde jag provintervjuer med två GIH-studenter. Syftet med provintervjuerna var att öka min skärpa och lyhördhet vid intervjuerna. Vidare var avsikten att förfina intervjuguiden.

I samband med intervjuerna frågade jag efter studenternas upplevelser och erfarenheter. Jag upplevde dock under intervjuerna att respondenterna hade olika väl utvecklade språk. Denna skillnad behöver inte ha en koppling till studiens ämnesområde utan kan bero på studenternas generella språk. Det finns alltid en risk att intervjuaren styr respondenten på grund av att intervjuaren själv har en egen stark relation till ämnet. Min starka förankring och bakgrund i friluftslivet skapar en risk att jag omedvetet påverkade respondenterna i samband med intervjuerna med till exempel mitt tonfall eller kroppsspråk. Vidare finns det risk att intervjun påverkades av relationen mellan respondenten och mig. Det är även troligt att jag i olika undervisningssammanhang gett uttryck för mina åsikter och ställningstaganden inom friluftslivsrelaterade frågor. Vidare hade alla respondenter haft och skulle i framtiden ha mig som lärare (och betygsättare) under deras utbildning. Således finns det en risk att respondenterna skulle vilja vara mig till lags på grund av att respondenterna kan ha en positiv relation till mig men även för att de upplevde att ”olämpliga” svar skulle påverka deras betyg. Det kan å andra sidan också vara så att vår relation gjorde att respondenterna kände sig lugna

och trygga i intervjusituationen. Vidare, pga att jag hade undervisat respondenterna, hade jag god kännedom om de undervisningssituationer som de hade upplevt vid GIH.

Alla intervjuer genomfördes utomhus ”i naturen” med syftet att försöka öka tillgängligheten till känslor, minnen och upplevelser för studenterna. Avsikten var således inte att skapa en neutral miljö. Att genomföra intervjuer i denna typ av miljö kan förstås leda till att oförutsedda saker händer som kan störa intervjun. Vid samtliga intervjuer uppstod det situationer runt oss som de intervjuade kommenterade. Å andra sidan refererade samtliga respondenter till miljön som vi befann oss i. Jag menar därför att det intervjuerna blev bättre tack vare miljön. Jag försökte också, så långt det var möjligt, skapa en god atmosfär kring samtalet. Men respondenterna kan ha upplevt obehag av registreringsmetoden och att intervjun spelades in på band.

När jag i samband med analyserna läste studenternas utsagor kunde jag konstatera att intervjuerna blev mer och mer innehållsrika. Detta kan bero på att min intervjuteknik förbättrades allt eftersom. Detta förhållande är svårt att göra något åt utan får väl betraktas som självklart. Studien berör i hög grad människors upplevelser och känslor. Det är ofta svårt att verbalisera dessa. Vidare har det i denna studies fall oftast gått en tid (upp till sju månader) sedan upplevelsen eller känslan fanns. Detta leder till att svaren på mina frågor inte alltid finns i det tydligt synliga och enkelt observerbara. Vilket i sin tur leder till att tolkningar måste göras. I vissa fall av dessa tolkningar har det uppstått paradoxer i utsagorna. Jag har då fördjupat min analys. I vissa fall har paradoxen ”försvunnit” och ibland har den kvarstått. Jag har då konstaterat att det bland annat är livsåskådningsfrågor som jag studerar, vilket har lett till att jag har accepterat att det finns paradoxer i utsagorna.

Jag är i allra högsta grad medveten om att andra människor skulle kunna göra andra tolkningar av mitt material. Jag har dock försökt att på ett öppet sätt redovisa hur jag har gjort och hur jag har tolkat resultaten. Jag har också försökt underbygga mina tolkningar samtidigt som jag har visat på andra möjliga tolkningar. Jag har försökt, i avsnitten om metodologisk ansats och metod, att på ett så utförligt och tydligt sätt som möjligt förklara mina ställningstaganden och hur jag har gått tillväga i denna studie. Det är därefter upp till läsaren att använda resultaten och avgöra om det går att göra generaliseringar och använda resultaten i andra sammanhang än i den kontext som studien är gjord i.

Med ovan gjorda reservationer vågar jag ändå påstå att denna studie har en god validitet och reliabilitet i relation till GIH:s utbildningar i friluftsliv på lärarprogrammet.

3 Resultat

Syftet med studien är dels att undersöka studenternas tidigare erfarenheter av vistelse i naturen dels att undersöka deras upplevelser av naturen i samband med undervisnings-situationer i friluftsliv vid GIH. Nedan presenteras resultaten från enkäten och intervjuerna. Det är fem intervjuer som redovisas. Intervjuperson 1a och 1b tillhör grupp 1. Intervjuperson 2a och 2b tillhör grupp 2 och intervjuperson 3 tillhör grupp 3. Intervjupersonerna benämns IP. Jag vill också betona att de undersökta grupperna är relativt små vilket leder till att små förändringar i grupperna, t ex felaktiga kategoriseringar av studenterna, leder till stort genomslag på procentsiffrorna. Resultaten relateras till vad som är meningsskapande, friluftsstilar, friluftsliv och naturmiljöaktiviteter samt det numinösa.

3.1 Studenternas tidigare erfarenheter och upplevelser av vistelse i naturen

3.1.1 Studentgruppen

Hela studentgruppen, som består av 35 studenter, utbildar sig till lärare i idrott och hälsa i kombination med ett annat ämne. Av dessa var det 32 st som besvarade enkäten. I gruppen är drygt hälften uppväxta i en stad med fler än 200 000 invånare. Tio av studenterna uppger att de är uppväxta i en tätort eller på landsbygden. Det går också att konstatera att det sker små förändringar mellan uppväxtort, grundskole- och gymnasietiden.

Tabell 1: Hela studentgruppens uppväxt- och skolorter.

Hela studentgruppen	Uppväxt ort	I grundskolan	I gymnasiet
Stor stad (>500 000 invånare)	17 (53 %)	18 (56 %)	18 (56 %)
Mellanstor stad (>200 000 invånare)	1 (3 %)	1 (3 %)	1 (3 %)
Liten stad (<200 000 invånare)	4 (13 %)	4 (13 %)	6 (19 %)
Tätort i övrigt	7 (22 %)	6 (19 %)	5 (16 %)
Landsbygd	3 (9 %)	3 (9 %)	2 (6 %)
Annan typ av ort	-	-	-
<i>Totalt</i>	32	32	32

Könsfördelningen i gruppen är 10 kvinnor (31 %) och 22 (69 %) män.

3.1.2 Studenternas naturpreferenser

Det visade sig att studenternas tidigare erfarenheter av och uppfattningar om vistelse i naturen skiljde sig åt på många sätt. Dock utkristalliserades tre grupper där det gick att se stora likheter avseende det meningsskapande med vistelsen i naturen inom respektive grupp.

Grupp 1 – naturen i fokus

Grupp 1 (7 st) karaktäriseras av att studenterna uppvisar ett specifikt intresse för att vara i naturen. Det tycks som att naturupplevelsen är frikopplad från naturmiljöaktiviteter för dessa studenter. För att beskriva varför de är i naturen använder de ord som att det är skönt för själen, friskt, harmoniskt och att det ger äventyr, upplevelse, rekreation och lugn. Vidare att man mår bra, trivdes, att det är skönt att lämna staden och att man ”känner sig som hemma”. Intervjuperson 1a (IP1a) säger: ”Jag tror att det är lugnet som jag är ute efter hela tiden [i naturen].” IP 1b säger att ”vara ute i naturen har blivit liksom avkoppling till 100 %”. IP 1a upplever också att ”man är en del av naturen” i samband med vistelse i naturen. Det ska dock poängteras att grupp 1 även gör aktiviteter i naturen. Dessa beskriver de dock under frågan om vilka erfarenheter de har av naturen. De beskriver sina erfarenheter av naturen med ett brett spektrum av aktiviteter. Samtliga i gruppen har erfarenheter som går att koppla till såväl friluftsliv som naturmiljöaktiviteter. Samtliga studenter i gruppen påvisar också alla friluftsstilar (dominant-, aktiv anpassnings- och passiv friluftsstil)⁹⁴. Både IP 1a och IP 1b uttrycker tydligt preferens för alla friluftsstilar. De nämner en rad former av aktiviteter som de gör i naturen. De nämner allt från svamp- och bärplockning till alpin skidåkning. Det som är meningsskapande för vistelsen i naturen för grupp 1 kan tydligt kopplas till Tordssons tankar om friluftsliv. Men gruppen ger också uttryck för att de uppskattar naturmiljöaktiviteter. Det går dock att se att studenterna gör skillnad på friluftsliv och naturmiljöaktiviteter.

I grupp 1 går det att finna många spår av det numinösa. I enkäterna nämns: ”naturen är harmonisk”, ”skönt för själen” och ”naturen ger mig lugn”. Under intervjuerna tangerar IP 1a och IP 1b vid det numinösa. IP 1a säger att ”man hittar sig själv igen” och att det ”är lugnt och fridfullt” i naturen. IP 1b beskriver naturen som att det är ”oändligt stort” och att den känner sig som ”en väldigt liten del i något stort”.

⁹⁴ Sandell, s. 17-21.

Tabell 2: Grupp 1:s uppväxt- och skolorter.

Grupp 1, n = 7, % av grupp 1	Uppväxt ort	I grundskolan	I gymnasiet
Stor stad (>500 000 invånare)	2 (29 %)	2 (29 %)	3 (43 %)
Mellanstor stad (>200 000 invånare)	-	-	-
Liten stad (<200 000 invånare)	2 (29 %)	2 (29 %)	2 (29 %)
Tätort i övrigt	2 (29 %)	2 (29 %)	1 (14 %)
Landsbygd	1 (14 %)	1 (14 %)	1 (14 %)
Annan typ av ort	-	-	-

I relation till hela studentgruppen är det i grupp 1 en överrepresentation av studenter som är uppväxta eller gått i skolan i en liten stad, i en tätort eller på landsbygden. Det är också en underrepresentation av dem som är uppväxta eller gått i skola i en stor stad eller mellanstor stad.

Samtliga i gruppen ger också uttryck för att tillfällena som de vistas i naturen har minskat i antal när de ser tillbaka på de tre senaste åren. Någon konstaterar att det är ”alldeles för lite”. En annan skriver: ”jag har mer att göra nu”. Vad det beror på att de vistas mindre i naturen är, utifrån enkäterna, svårt att uttala sig om.

Grupp 1 uppger också, föga förvånande, att de har en mycket positiv känsla för naturen (medelvärde: 89 %⁹⁵). Detta visar sig bland annat när IP 1a och IP 1b ska beskriva sina bästa och värsta upplevelser i naturen. När de ska beskriva den bästa är problemet att de inte vet vilken upplevelse de ska välja medan de måste fundera längre för att komma på den värsta. IP 1b säger om den bästa upplevelsen: ”Jag kan inte sätta fingret på en, det är så sjukt många...” IP 1a säger om den värsta upplevelsen: ”Jag vet inte om jag kan komma på något speciellt tillfälle.”

På frågan om de kan tänka sig att bli intervjuade för studien ställer sig alla (100 %) i grupp 1 positiva till detta. I gruppen ingick det två kvinnor (29 %) och fem män (71 %). Detta är i stort sett samma relation som i den totala student gruppen.

⁹⁵ I enkäterna fick studenterna skatta sin egen känsla för naturen på en linje. Ytterligheterna var ”mycket negativ känsla” och ”mycket positiv känsla”. Studenternas skattningar omvandlades till procentsiffror där 100 % motsvarar en mycket positiv känsla för naturen.

Grupp 2 – aktiviteten i fokus

Grupp 2 (15 st) kännetecknas av att studenterna har stort fokus på aktiviteter. Som anledning till att vara i naturen uppger de i huvudsak olika aktiviteter. De uppger bl a fiske, löpning, segling, orientering, svampplockning, lekplats, sommarstuga, scouter, golf och skidor. Två av studenterna uppger också i enkäten att ”de bor i naturen”. Jag tolkar deras svar som att det meningsskapande för dessa studenter i stor utsträckning är den fysiska aktiviteten (idrott) och naturmiljöaktiviteter men att det även finns inslag av friluftsliv. Att det fysiska är viktigt bekräftas bland annat av IP 2a som när hon ska beskriva sin bästa naturupplevelse beskriver hur hon lärde sig åka slalom. Men samtidigt berättar hon i intervjun att hon ”tycker om att vara ute”. Varken bland enkäter eller i intervjuerna med IP 2a och IP 2b går det att se några större drag av det numinösa.

Gruppen beskriver att de har en mängd olika erfarenheter av naturen. De beskriver framför allt idrotter och naturmiljöaktiviteter men även friluftsliv (se ovan) och beträffande friluftsstilar är det i huvudsak den dominanta - och aktiva anpassningsstilen som syns i enkäterna. Det går också att tolka det som att grupp 2 till stor del ser naturen som en arena för aktiviteter. Utifrån Nilssons begrepp är det således naturmiljöaktiviteter som de i huvudsak ägnar sig åt och inte friluftsliv.

Tabell 3: Grupp 2:s uppväxt- och skolorter.

Grupp 2, n=15, % av grupp 2	Uppväxt ort	I grundskolan	I gymnasiet
Stor stad (>500 000 invånare)	8 (53 %)	8 (53 %)	8 (53 %)
Mellanstor stad (>200 000 invånare)	1 (7 %)	1 (7 %)	1 (7 %)
Liten stad (<200 000 invånare)	-	-	2 (13 %)
Tätort i övrigt	4 (27 %)	4 (27 %)	3 (27 %)
Landsbygd	2 (13 %)	2 (13 %)	1 (7 %)
Annan typ av ort	-	-	-

I grupp 2 är det avseende uppväxtort och boendeort under grund- och gymnasieskola ungefär samma förhållande som det är i hela studentgruppen.

Gruppen uppvisar en mycket stor spridning avseende hur ofta de har varit i naturen under barndomen. Det kan t ex vara dagligen (med hund), varje helg eller 4-5 gånger per år. Dock har de flesta varit i naturen minst flera gånger per månad. De flesta i gruppen uppger också att

de har varit i naturen mindre ofta de senaste tre åren. Det tycks också som att gruppen i låg grad har reflekterat över varför de vistas i naturen. Samtidigt med detta oreflekterade förhållningssätt uppger de att de har en positiv känsla för naturen (medelvärde: 81 %). Jag tolkar grupp 2 som att de gärna är i naturen men att de inte vet eller har funderat på varför de är där mer än att de gillar att bedriva naturmiljöaktiviteter. I stor utsträckning är det aktiviteten som är i fokus och inte naturmötet.

I grupp 2 var det elva studenter (74%) som var positiva till att bli intervjuade för studien. I gruppen ingick det fem kvinnor (33 %) och tio män (67 %). Detta är i stort sett samma förhållande som i den totala studentgruppen.

Grupp 3 – ett svagt intresse för naturvistelse

I grupp 3 (10 st) är det fler som uttryckligen uppger att de inte är intresserade av att vara i naturen. I enkäterna kan man bland annat hitta följande: ”Det [att vistas i naturen] har aldrig varit mitt intresse. En annan skriver: ”Mina fritidsintressen hade inte fokus där [vistelse i naturen].” Vidare går det att koppla deras intresse för vistelse i naturen, som studenterna ger uttryck för, till idrott och/eller naturmiljöaktiviteter (jogging, lekar, promenader, verksamhet i skolan, cykling, skidor etc.).

När IP 3 får frågan om sina tidigare erfarenheter och upplevelser av naturen blir svaret: ”... det är typ det närmsta jag kommit friluftsliv det är när jag åker iväg på läger med fotbollslaget och övernattar och spelar fotboll hela dagarna.” Senare i intervjun framkommer det att IP 3 även har gjort annat som kan karaktäriseras som naturvistelse även fast denne inte ”tänker” på naturen, t ex off-pist skidåkning. När IP 3 ska berätta upplevelserna av naturen under båtturer blir svaret ”...ja då fokuserar man inte så mycket på naturen.” Vidare börjar IP 3 oftast när upplevelser av naturen ska beskrivas med att berätta om det sociala i sammanhanget. IP 3 tycks också se på naturen som något som man tittar på och inte är en del av. När IP 3 beskriver sin bästa upplevelse av naturen säger IP 3: ”Ja det var, allt var ju nytt och nya personer, jag kände ingen som jag gick upp med och allt var ju så stort liksom, allt är mycket större där [USA] också, träden är tio gånger större där än vad dom är här.” Jag har svårt att tolka svaren som att det är någon som har naturupplevelser/friluftsliv som det meningsskapande med vistelsen i naturen. Utifrån enkäterna är det också svårt att generellt relatera svaren till de olika friluftsstilarna.

De flesta i gruppen uppger att de under sina första femton levnadsår var i naturen totalt ungefär en till två veckor per år. De flesta i gruppen skriver också att det har blivit färre tillfällen de senaste tre åren. Några uppger dock att det blivit fler tillfällen. De flesta (sju av tio) uppger att anledningen till deras bristande erfarenheter beror på att de saknar intresse för att vara i naturen. Två anger att de saknade kunskap vilket ledde till att de inte visste vad de skulle göra i naturen. En uppgav att den var upptagen med annat. Det är således tydligt att gruppen har ett visst ointresse för att vistas i naturen. Trots detta uppger gruppen som helhet att de har en ganska positiv känsla för naturen.

Tabell 4: Grupp 3:s uppväxt- och skolorter.

Vid en jämförelse med hela studentgruppen beträffande uppväxtort, grundskole- och gymnasietid visar det sig att det i grupp 3 har en liten överrepresentation av studenter från stor stad. Det är också en underrepresentation av dem som är uppväxta eller gått i skola i en liten stad eller i en tätort och det är ingen student som uppger att de är uppväxta på landsbygden.

Gruppen som helhet är relativt positiv till naturen (69 %). Vidare var det i grupp 3 fyra studenter (40 %) som var positiva till att bli intervjuade. Jag tolkar den låga siffran som en bekräftelse på att det kan föreligga en relation till studenternas svaga intresse för vistelse i naturen. I gruppen ingick det tre kvinnor (30 %) och sju män (70 %). Detta är i stort sett samma förhållande som i den totala student gruppen.

3.2 Studenternas natursyn – ändras den under studierna vid GIH?

Intervjuperson 1a (IP 1a), som tillhör grupp 1, är under hela intervjun mycket eftertänksam när svar ska ges. Personen upplever generellt naturen som lugn, fridfull och vacker. ("Något

Grupp 3 n = 10, % av grupp 3	Uppväxt ort	I grundskolan	I gymnasiet
Stor stad (>500 000 invånare)	7 (70 %)	8 (80 %)	7 (70 %)
Mellanstor stad (>200 000 invånare)	-	-	-
Liten stad (<200 000 invånare)	2 (20 %)	2 (20 %)	2 (20 %)
Tätort i övrigt	1 (10 %)	0 (0 %)	1 (10 %)
Landsbygd	-	-	-
Annan typ av ort	-	-	-
<i>Totalt</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>10</i>

[naturen] som är vackert på sitt sätt, något man kan sitta och bara njuta av en bra stund.”) IP 1a har många erfarenheter och upplevelser från skogsmiljö.

IP 1a tycker att dennes syn på naturen har förändrats under utbildningen vid GIH. ”Tycker faktiskt det [---] jag har insett att det finns betydligt fler olika sorters natur som man kan befinna sig i.” IP 1a exemplifierar med att berätta att synen på skärgården var ”lite skrämmande” och ”det skulle vara stort och blåsig”. Men tack vare utbildningen vid GIH upplever IP 1a nu skärgården som att det är ”våldigt lugnt och skönt”. Samtidigt har själva upplevelsen av naturen inte förändrats.

Jag tolkar IP1a utsaga som att IP 1a har en natursyn som knyter an till den romantiska natursynen eftersom IP 1a talar om naturen med positiva känslor och naturupplevelsen är central. Det finns även inslag av den funktionalistiska natursynen när IP 1a t ex säger: ”Man [jag] nyttjar naturen för att må bra både psykiskt och fysiskt.”

Intervjuperson 1b (IP 1b), som också tillhör grupp 1, funderar ofta länge på frågorna och ger långa, utförliga och entusiastiska svar under intervjun. Personen beskriver naturen som ”våldigt kravlös”, ”fridfullt”, ”våldigt obegränsat”, ”fritt”, ”oändligt stort” och att det finns ”mycket variationer och kontraster”. Vidare att det är ”oförutsägbart och osäkert”. Samtidigt med denna kravlöshet menar IP 1b att det ställs stora krav för att vistelsen i naturen ska bli trivsamt. Vidare menar IP 1b att det är ”andra ramar i naturen jämfört med civilisationen”. Med att det är fritt menar IP 1b att det finns stor valfrihet. Antingen väljer man att gå på en stig eller så går man en annan väg. IP 1b upplever att naturen är avkopplande eftersom det är ”tillbaka till naturen, tillbaka till ursprunget på något sätt”. I naturen upplever IP 1b också att: ”Jag är verkligen så här liten och obetydlig egentligen”.

Beträffande synen på naturen har det inte skett någon större förändring under studierna vid GIH uppger IP 1b. Den lilla förändring som IP 1b upplever avser kopplingen mellan naturen och hållbar utveckling. IP 1b:s natursyn relaterar jag till romantiska natursynen. IP 1b betonar det storslagna när IP 1b säger att det ”[naturen] är oändligt stort” och återkommer även fler gånger till att naturen ska vara orörd och vild. IP 1b har också drag av den funktionalistiska natursynen i sig. IP 1b säger: ”Friluftslivet handlar väldigt mycket för mig och må bra och slappna av... bryta tempot från vardagen”. IP 1b ger även svaga uttryck för tendenser till en

ekologisk natursyn när IP 1b pratar om vad som har förändrats i dennes natursyn under utbildningen vid GIH.

Intervjuperson 2a (IP 2a), som tillhör grupp 2, är positiv till naturen och ”tycker om naturen”. Vidare så säger IP 2a ”jag tycker om att vara ute”. Naturen beskriver IP 2a med att den är ”lugn, harmoni, grönt gräs, träd, sol” och ”nånting varmt och skönt”. IP 2a berättar också att de negativa bilderna försöker personen att undvika att tänka på. Naturen är en bra arena för att träna i. IP 2a säger: ”jag känner mig mer fri ute, när jag är ute och joggar i naturen än när jag står på ett löpband”.

IP 2a menar också att det är skillnad på natur och natur. Stadsparkens kvalitet är att den är lättillgänglig medan det i en skog är ”helt lugnt om man så säger”. Det som i huvudsak skiljer är det som finns runtomkring, dvs om det vardagliga livet upplevs som närvarande. Som en följd av detta berättar IP 2a att i skogen slipper personen mycket stress. Stressen lämnas hemma medan i stadsparken följer stressen med. Samtidigt har IP 2a ett mycket tydligt tudelat förhållningssätt till naturen. På sommaren och våren ”upplever jag naturen som jättehärlig och vill vara ute jättemycket”. Medan vintern skapar andra känslor: ”då får jag lite ångest”. I övrigt gör IP 2a inga skillnader på olika naturtyper. Det som är centralt således är vilken årstid (läs: varmt eller kallt) det är.

IP 2a menar att synen på naturen har ändrats under utbildningen vid GIH. IP 2a ”tycker nog om naturen ännu lite mera faktiskt” och uppskattar naturen mer. Detta beror på att IP 2a, pga utbildningen vid GIH, har varit mer i naturen. I utsagan tolkar jag att IP 2a ger uttryck för den romantiska - och den funktionalistiska natursynen. IP 2a beskriver gärna naturen med känslor samtidigt som den är en bra plats för träning och för att stressa av.

Intervjuperson 2b (IP 2b), upplever naturen som ”omväxlande” och ”fascinerande”. Vidare är den ”lugn, trivsamt, rogivande”. IP 2b upplever inte att dennes syn på naturen har förändrats på grund av utbildningen vid GIH. Synen på naturen ”har mer förstärkts”. IP 2b nämner också att IP 2b aldrig har haft någon ”dominant stil gentemot naturen”.

När IP 2b ombeds beskriva naturen blir svaret: ”skog” och ”fjäll”. IP 2b menar också att dennes natursyn inte har förändrats under studietiden vid GIH. IP 2b tycks inte förknippa naturen med stora och starka känslor. Jag upplever det som att naturupplevelsen är

underordnad när IP 2b vistas i naturen. Enligt min tolkning ser IP 2b naturen i stor grad som en plats för socialt umgänge samt en möjlighet att komma bort från vardagens krav. Således ser IP 2b naturen som plats för rekreation, dvs den funktionalistiska natursynen. Men jag kan även se drag av den romantiska natursynen eftersom IP 2b under intervjun ofta återkommer till fjällen (det storslagna).

När **intervjuperson 3 (IP 3)**, ska beskriva naturen säger IP 3 ”skog”. IP 3 tror att detta beror på alla sagor och att det varit en miljö som IP 3 varit en del i. IP 3 relaterar mycket tydligt olika naturmiljöer till olika aktiviteter. Fjällen relateras till alpin skidåkning och skogen till hundpromenader. På grund av att IP 3 under utbildningen vid GIH har varit ute i naturen har dennes känsla för naturen förstärkts. IP 3 säger: ”det har alltid känts som alltså diffust, men när man verkligen ger sig ut och lever i naturen som vi gjorde, så känner man att det här inte får försvinna liksom”. IP 3 säger också att IP 3:s respekt för naturen har ökat och att synen blivit mer öppen för naturen under utbildningen vid GIH. ”Jag vill... istället för att dra mig för den, så kanske jag söker den mer.” Eftersom IP 3 i stor grad kopplar olika naturmiljöer till olika aktiviteter tolkar jag detta som att IP 3 har en funktionalistisk natursyn. IP 3 ser naturen som en plats där IP 3 kan utöva olika aktiviteter. IP 3 bekräftar denna tolkning när IP 3 beskriver att det är skönt att promenera i skogen. ”Man kan slappa, stress och så där, man kan bara ta det lugnt tycker jag.” Vidare säger IP 3: ”Det [naturen] är ett bra ställe och testa sig själv på, testa sina gränser och träning och sånt, tycker jag.”

3.3 Faktorer som påverkar upplevelsen av naturen

Intervjuperson 1a har många tydliga och positiva minnesbilder av upplevelser av naturen. IP 1a menar att en central komponent i upplevelsen av naturen är att det inte är styrt. När IP 1a berättar om sina upplevelser naturen i samband med undervisningssituationerna vid GIH är det oftast i positiva ordalag. IP 1a menar att ett enkelt och spartanskt liv i naturen gynnar naturupplevelsen. ”Det blir mer äkta på nåt sätt.” Vidare säger IP 1a: ”Det blir som två skilda världar, att man går in i en annan värld nästan”. Och sen: ”det känns nästan som man kommer närmre naturen [när man lever enkelt i naturen]”. Jag tolkar detta som att IP 1a upplevelse av naturen ligger nära Tordssons tankar om det som är meningsskapande i friluftsliv och som en flykt och avståndstagande från det materiella samhället.

Personen har också tydliga tankar om vad som begränsar upplevelsen av naturen. Det som förstör och begränsar IP 1a:s naturupplevelse är regn, när det sociala inte fungerar eller

gruppen är för stor, bebyggelse, om det blir för ”bekvämt” och mänsklig påverkan på naturen. Regnet leder till att det blir kallt och blött, vilket i sin tur leder till att det sprids en negativ stämning. Vidare blir det lätt ett allt för stort fokus på det sociala om grupperna i samband med friluftsliv är för stora. Med mindre stora grupper menar IP 1a att: ”i en liten grupp blir alla mer delansvariga [...] mer ansvarig där för att klara av och befinna sig och vara ute i naturen”. Personen anser också att upplevelserna av naturen blir större när det är mindre bebyggelse. IP 1a beskriver det med: ”Det kändes nu var vi på väg in i skogen på riktigt [...] nu är det vi och naturen liksom.” IP 1a menar också att det under friluftsliv inte får vara allt för bekvämt. IP 1a säger: ”... det ska handla lite om överlevnad”. Mänsklig påverkan beskriver IP 1a med: ”Ja man har, gjort något mot naturen som inte, som inte är bra för, att det inte passar in i bilden.” Det kan t ex vara skräp eller klotter. Samtidigt menar IP 1a att kalhyggen inte är samma sak. ”... det är fortfarande naturen där även fast vi kanske har förstört det genom att hugga ner träden...”

Jag tolkar IP 1a:s utsaga som att personen har en tydlig inre bild av hur det ska vara i naturen, hur den ska se ut och vilken mänsklig påverkan som är acceptabel. I denna bild finns det vissa motsättningar. Skräp passar inte in men en koja eller bänk ”passar in, det blir fint, det gör skogen bättre nästan”.

Intervjuperson 1b har många positiva upplevelser av naturen. När IP 1b ska berätta om sin bästa upplevelse av naturen börjar personen med: ”Jag kan inte sätta fingret på en, det är så sjukt många gånger.” Personen har också många tydliga bilder av sina upplevelser av naturen. IP 1b säger att en central del i upplevelsen av naturen är kontrasterna i naturen (t ex höga berg och djupa fjordar eller regn och sol) och att man ”får slita häcken av sig”. Personen vill inte att undervisningssituationerna i friluftsliv vid GIH ska se ut på något annat sätt än idag för att maximera upplevelsen av naturen.

För att IP 1b ska få en positiv upplevelse av naturen ska det vara kontraster i naturen, ”bra väder”, ”riktig mat” och gott sällskap. Det som begränsar upplevelsen av naturen är kyla och regn samt om det saknas kontraster. Å andra sidan säger IP 1b om en vecka med regn och utan väderomslag (kontrast) att kontrasten kan vara i relation till nästa tur i naturen. Vidare tycker IP 1b att upplevelsen av naturen begränsas om det finns ”mycket folk omkring”, dvs om det finns bebyggelse i närheten.

När **intervjuperson 2a** ombeds berätta om en positiv naturupplevelse blir det spontana svaret: ”alltså jag kommer inte på någon, ja om jag tänker tillbaka långt kanske”. Därefter beskrivs en situation där IP 2a lär sig åka slalom utan uttalade inslag av upplevelse av naturen. Vidare berättar IP 2a att personen gärna gör saker som är motoriskt utmanande och roliga i naturen. Men att det är ”en kombination av att utöva en fysisk aktivitet och uppleva naturen samtidigt”. Jag tolkar detta som att IP 2a helst ägnar sig åt naturmiljöaktiviteter och inte friluftsliv.

IP 2a återkommer flera gånger under intervjun till att IP 2a inte tycker om att frysa. Det gäller friluftsdagar under gymnasietiden såväl som utbildningen vid GIH. När IP 2a beskriver naturupplevelser nämns efter tvekan: ”lugn och harmoni” och ”frisk luft, må bra”. Men samtidigt säger också IP 2a att det är ”läskigt och släppa taget om allting hemma och inte kunna ha någon kontakt” om man ska befinna sig i naturen under en vecka utan kontakt med civilisationen.

Om IP 2a får välja vilken typ av natur som ska besökas för att upplevelsen av naturen ska bli så stor som möjligt väljer IP 2a ”skogen, nära vattnet på något sätt”. IP 2a känner sig trygg i skogen och upplever den som ”familjär”. IP 2a utgår från att det hänger ihop med att de flesta erfarenheterna från vistelse i naturen är från skogen, bl a med familjen i barndomen. IP 2a menar att dålig klädsel är något som begränsar upplevelsen av naturen, dvs. det är viktigt att undvika att frysa. Vidare är hunger och om man är vilse negativa faktorer för naturupplevelsen. IP 2a nämner också att om det är dålig stämning i gruppen kan det påverka upplevelsen av naturen. IP 2a nämner således de basala behoven som viktiga för att naturupplevelsen ska bli positiv.

Intervjuperson 2b beskriver många situationer från sin barndom när positiva upplevelser av naturen ska beskrivas. Det är i olika naturmiljöer och under olika årstider och oftast med familjen. Det som kännetecknar dessa upplevelser är att IP 2b upplever att de är kravlösa. Samtidigt är situationerna som är förknippade med de positiva upplevelserna, enligt min mening, inte kravlösa. IP 2b beskriver turer på fjäll under vintern och emellanåt med ganska dåligt väder. Min tolkning av situationerna är att IP 2b trots situationen kände sig trygg och säker. En annan möjlig tolkning skulle kunna vara att IP 2b inte förstod allvaret i situationerna beroende på att IP 2b var ett barn eller att kunskap om riskerna saknades. När IP 2b får frågan om negativa upplevelser av naturen blir svaret: ”Är det dumt att säga att man inte har så

många negativa?” Senare framkommer det dock att det finns några negativa upplevelser i samband med värnplikten. Det negativa består i att IP 2b blir styrd och att det är mörkt och kallt. Under intervjun framkommer det tydligt att det är viktigt för IP 2b att det är ”på mina villkor” och att det inte ”är naturen på någon annans villkor”. IP 2b berättar om undervisningssituationerna vid GIH i huvudsak med positiva ordalag. Personen fäster stor vikt vid det sociala. ”Alltså man är ju en social varelse och tycker om människor.” IP 2b fortsätter: ”med andra människor så kan man ju förhöja den upplevelsen [av naturen]”.

För att maximera den positiva upplevelsen av naturen säger IP 2b att man ska ”få bestämma själv vad man gör”. Samtidigt är IP 2b medveten om sin motsättning mellan att upplevelsen kan förstärkas av andra och att få bestämma själv. ”Jag förstår att det kan, det kan låta lite, låta lite motsägelsefullt.” Återigen tycks det som att Uddenbergs tankar om att livsåskådningen kan vara motsägelsefull faller in. IP 2b gör också skillnad på ”praktisk kunskapsupplevelse” och naturupplevelse i samband med undervisningen i friluftsliv vid GIH. En kunskapsupplevelse är t ex att lära sig gräva en bivack medan naturupplevelsen beskrivs med ”solen skiner, det var blankt, man kunde sitta med bar överkropp och paddla och bara liksom lite och sen glida och bara [djup njutningsfull inandning], det är sånt, såna tillfällen som man verkligen har, som har förhöjt det för mig”.

IP 2b menar också att kunskap leder till att man känner sig trygg och på så sätt förhöjs naturupplevelsen. Men IP 2b poängterar också att det är väldigt individuellt hur mycket kunskap och styrning som behövs och IP 2b uttrycker även en viss frustration över att det ibland har varit för låg nivå på undervisningen i relation till IP 2b kompetens. Dock menar IP 2b att denne känner sig ”mer bekväm med naturen” än tidigare tack vare utbildningen vid GIH.

När **intervjuperson 3** ska berätta om sina upplevelser och erfarenheter av naturen börjar IP 3 med att säga: ”Det finns inte så mycket och berätta egentligen, det är typ det närmsta friluftsliv jag har kommit friluftsliv det är när jag åker iväg på läger med fotbollslaget och övernattar och spelar fotboll hela dagarna.” Senare under intervjun berättar IP 3 om några båtturer i Stockholms skärgård, en vandringstur upp på ett berg, alpin skidåkning och hundpromenader. IP 3:s svar att ”det inte finns så mycket att berätta” skulle kunna tolkas som att IP 3 ser naturen som något så självklart och ständigt närvarande att det inte är något att berätta om. Å andra sidan är IP 3 uppvuxen mycket centralt i en av de största städerna i Sverige och har

dessutom ingen stor erfarenhet av att vara i naturen. Därför blir min tolkning att IP 3 i väldigt låg grad tidigare har funderat på vad natur är och varför man är där.

IP 3 upplever naturen som att det är ”lugnt och stilla”. Detta gäller dock inte om man ska stanna i naturen över natten, ”då är det lite jobbigare”. IP 3 säger: ”man är väldigt bekväm av sig, man vill ju ha en toalett och så där”. IP 3 beskriver utbildningen i friluftsliv som ”obekvämt” och ”tufft”. Samtidigt säger IP 3 om friluftsliv i skogen att IP 3 ”förmodligen kommer göra och igen, kanske inte en vecka men en helg kanske”. Detta beror på att ”det var ju härligt” trots att man sov dåligt och att det var kallt. Vidare: ”Men upplevelsen var ju starkare, gjorde starkare intryck än vad jag trodde att den skulle göra.” Dock menar IP 3 att IP 3 under utbildningen vid GIH har gjort saker som IP 3 aldrig hade gjort annars och att det inte hade varit så farligt; ”så blir det en vardag till slut”.

IP 3 upplevde mer av naturen under en av friluftskurserna vid GIH. IP 3 säger: ”Det var mycket mer egen tid för att på egen hand uppleva naturen liksom.” Detta ledde till starkare intryck för IP 3. Under de andra kurserna blev det mer fokus på seminarier och uppgifter vilket ledde till att ”naturen kom lite mer i andra hand”. IP 3 kopplar ihop upplevelsen av naturen med viken aktivitet som utförs. Vidare blir upplevelsen större om naturmiljön har ett större avstånd till hemmiljön (”resan dit är ju också ett äventyr”).

När jag har analyserat intervjuerna, med avseende på vad som förstärker och begränsar naturupplevelsen, har jag samlat meningsenheterna, som jag uppfattar i utsagorna, i kategorier. Därefter satte jag en rubrik på varje grupp. Kategorierna presenteras utan någon typ av rangordning. Under rubriken ”**naturmiljön**” faller faktorer som beskriver den faktiska naturmiljön. Det kan vara typ av natur (skog, fjäll etc.), mänsklig påverkan, t ex nedskräpning, om det finns bebyggelse i närheten, vilket avstånd det är till civilisation, avstånd till hemmet, om det finns kontraster. Samtliga respondenter tar upp aspekter ur denna kategori. Den andra aspekten är ”**psykiska upplevelser**”. Detta är en aspekt som är av en mer mental karaktär. Flera respondenter tycker att det är viktigt att vistelsen i naturen inte upplevs som styrd. Det bör heller inte vara för bekvämt. Givetvis begränsas upplevelsen om man är vilse. Alla respondenter utom IP 3 tar upp aspekter ur denna kategori.

Alla respondenter, utom IP 3, tar upp ”**sensoriska upplevelser**” som en aspekt som kan förstärka eller begränsa naturupplevelsen. Under denna rubrik finns företeelser som påverkar

de sensoriska upplevelserna. Det kan t ex vara bra väder, kontraster i vädret, att man ligger skönt, fryser, blir blöt (pga dålig klädsel) eller har hunger. IP 2a återkommer ett flertal gånger till de sensoriska upplevelserna under intervjun. De ”**motoriska upplevelserna**” är det bara IP 2a och IP 3 som tar upp. De menar att upplevelsen av naturen kan förstärkas om det är motoriskt utmanande och utvecklande. Både de sensoriska - och de motoriska upplevelserna har sitt ursprung i olika sinnesmodaliteter. Uppdelningen i två begrepp bottnar i att kroppen tydligt är i rörelse i samband med de motoriska upplevelserna. De ”**sociala upplevelserna**” tar alla respondenter utom IP 3 upp. De menar att vid gott sällskap och att det sociala fungerar förhöjs upplevelsen. Medan dålig stämning på samma sätt kan begränsa upplevelsen. Som ett resultat av ovan menar jag att studenternas upplevelser av naturen förstärks och begränsas av fem olika faktorer.

4 Diskussion

4.1 Studenternas erfarenheter och upplevelser av vistelse i naturen

Det är tydligt att det finns en stor variation i studentgruppen avseende vilka erfarenheter och kompetens som studenterna har, vad som är meningsskapande med vistelsen i naturen och vilken friluftsstil som föredras. Studenterna skiljer också åt vad de tycker om att göra i naturen. En del föredrar friluftsliv, andra naturmiljöaktiviteter och några har ingen relation till naturen alls när de t ex spelar fotboll eller joggar.

I enkätstudien framkommer inte någon skillnad mellan kvinnor och män. Alla tre grupper har samma förhållande mellan kvinnor och män. Vidare är det intressant att det finns stora skillnaderna mellan grupperna i inställning till att bli intervjuade. Samtliga i grupp 1 kan tänka sig detta. Eftersom alla studenter läser samma utbildning och har samma arbetsbelastning tolkar jag detta som att grupp 1 är mest intresserade av frågor som rör naturen och att grupp 3 är minst intresserade. Grupp 1 har en allomfattande positiv syn på det som kan relateras till naturen, till och med denna studie. En annan tolkning skulle kunna vara att utgå från Tordsson tankar att en persons värderingar i friluftsliv bottnar i en socialiseringsprocess. Detta skulle kunna innebära att individerna i grupp 1 identifierar sig med sitt intresse för vistelse i naturen och att intresset är en del av personligheten. Att ställa sig positiv till att bli intervjuad befäster och förstärker således identiteten. Ytterligare en förklaring skulle kunna vara att jag (friluftslärare) för grupp 1 står för något positivt (friluftsliv) medan jag för grupp 3 symboliserar något som är mindre positivt.

Det är tydligt att skillnaden mellan grupperna beträffande friluftsstilarna är markant. Jag tycker också att det är intressant att samtliga i grupp 1 relaterar till alla friluftsstilarna, att grupp 2 exkluderar den passiva stilen och att det i grupp 3 inte går att utläsa någon friluftsstil. Vidare är det min uppfattning att grupp 1 i större utsträckning närmar sig det numinösa. Detta framkommer såväl i enkäterna som i intervjuerna. Under intervjuerna använder IP 1a och IP 1b ofta andra ord och begrepp än IP 2a, IP 2b och IP 3.

Även beträffande frekvensen på vistelser i naturen är det stora skillnader mellan grupperna. I grupp 1 är det mest frekvent med vistelse i naturen och i grupp 3 minst frekvent. Detta är föga förvånande med tanke på att grupp 1 har det största uttalade intresset och grupp 3 det minst

uttalade. I enkäten framkommer också att grupp 1 har den mest positiva känslan för naturen. Grupp 2 har en något mindre positiv känsla och grupp 3 ytterligare mindre positiv känsla. Alla tre grupper menar dock att de har en positiv känsla för naturen. Utifrån ett kognitivt perspektiv är det inte märkligt att grupp 1 är mer positiv än grupp 2 och grupp 3. De individer som tidigt i sitt liv (oftast genom sina föräldrar) varit ute i naturen kommer att skapa positiva scheman för naturvistelse. Dessa scheman kommer sedan att förstärkas och bekräftas genom att de vistas mer i naturen. Detta stärker schemana ytterligare vilket leder till ännu mer vistelse i naturen. När det finns något negativt i naturvistelsen är detta något som inte i någon större grad påverkar de scheman som finns. På motsvarande sätt gäller för grupp 3 att deras negativa syn på naturen kommer att förstärkas de gånger de vistas i naturen. De identifierar det som är negativt och negligerar det som inte stämmer överens med deras scheman.

4.2 Studenternas natursyn

Hos de intervjuade går det i huvudsak att finna den romantiska - och den funktionalistiska natursynen. Samtliga IP utom IP 3 ger uttryck för båda dessa natursyner. Jag uppfattar inte att någon av IP har en nyttodominerade natursyn. Jag uppfattar också att det bara är en IP som ger uttryck för tendenser till en ekologisk natursyn. Eftersom jag själv delar dessa synsätt på naturen ser jag det dock som en liten risk att jag har letat efter det jag vill se och det som överensstämmer med min egen natursyn. Tre av studenterna uppger att deras syn på naturen har ändrats under studierna vid GIH. De menar att de har blivit mer positiva till den. Jag tycker att det är intressant att det är en fråga varje grupp som uppger detta. De andra två menar att det inte skett någon förändring. Jag tolkar det som att GIH:s undervisning i friluftsliv inte är direkt inriktad på någon av de tre grupperna utan att det är individuella faktorer som styr.

I kursplanerna, för grundskola och gymnasieskola, är det framför allt två motiv som framträder; friluftslivets egenvärde och friluftsliv som en väg till en bättre hälsa. Kursplanen ger också uttryck för att friluftsliv kan vara ett sätt att få en ökad miljömedvetenhet hos eleverna. Jag tolkar kursplanerna som att de framför allt ger uttryck för den romantiska – och den funktionalistiska natursynen. Men det finns även inslag av tendenser till en ekologisk natursyn. Enligt min tolkning står de intervjuade studenternas natursyner i huvudsak i samklang med kursplanernas. Och eftersom flera av studenterna ger uttryck för att de vill överföra sin egen syn på naturen till sina blivande elever får väl detta ses som relativt lyckat. Men om kursplanerna ändras blir förstås frågan vad som händer.

4.3 Studenternas naturupplevelser

Linde belyser i läroplansteorin att det är många faktorer som påverkar målen och innehållet i undervisningen. En av de viktigare är lärarna. Lärarna tolkar styrdokumentet och genomför undervisning. Dessa två processer påverkas av lärarens bakgrund, erfarenheter och kompetens.⁹⁶ För att studenterna ska undervisa i friluftsliv när de arbetar som lärare i idrott och hälsa krävs således att de har fått erfarenhet, positiva upplevelser och didaktiska verktyg under utbildningen vid GIH. I dagsläget får studenterna praktiska erfarenheter och didaktiska verktyg under utbildningen i friluftsliv. Däremot kvarstår frågan om de får positiva upplevelser.

Generellt sett menar alla de intervjuade att det är lugnt och skönt i naturen. Jag tolkar detta som att de upplever ett välbefinnande av att vara i naturen. Detta resultat är väntat eftersom Svanqvist också visade att människor söker välbefinnande i sitt naturumgänge.⁹⁷ Nerland menar utifrån sitt kognitiva perspektiv att naturupplevelsen i mycket hög grad är individuell och att den påverkas av tidigare upplevelser och erfarenheter.⁹⁸ Att naturupplevelsen är individbaserad och skiljer mellan olika individer stöds också av andra studier. Det är viktigt att komma ihåg att samma stimuli kan leda till helt olika upplevelser hos olika individer. Vidare är det mycket viktigt att ha i åtanke att situationen och individens erfarenhet har stor påverkan på naturupplevelsen.

4.3.1 Faktorer som påverkar naturupplevelsen

Studenterna uppger flera aspekter som påverkar detta välbefinnande, dvs förstärker och begränsar naturupplevelsen. Aspekterna kategoriserades enligt följande: naturmiljön, sensoriska upplevelser, motoriska upplevelser, psykiska upplevelser samt sociala upplevelser. Kategorierna visar vilken spännvidd det är på faktorerna som påverkar naturupplevelsen positivt och negativt. Det är viktigt att påpeka att uppdelningen i olika begrepp är en modell. I själva verket, menar jag, samverkar aspekterna på olika sätt. Det tycks som att **naturmiljön** är den mest centrala aspekten eftersom alla respondenter tar upp denna. Detta kan dock bero på att jag fokuserade mycket på naturen under intervjuerna. Således kan det vara mina frågor och språk som har lett in studenterna på detta område. Å andra sidan torde naturmiljön vara en

⁹⁶ Linde, s. 48 ff, s. 64 ff.

⁹⁷ Svanqvist, s.63-94.

⁹⁸ Nerland, s. 11-13.

central del i en naturupplevelse vilket leder till att det är rimligt att alla respondenter återkommer till naturmiljön.

Att de **sensoriska upplevelserna** är viktiga ter sig också naturligt. Naturen måste upplevas på något sätt – med våra sinnen. Tordsson menar att vi under utövande av friluftsliv ”eksponerar oss för naturen [...] lar den virke på vår kropp...”⁹⁹ Detta innebär att om de sensoriska upplevelserna är negativa kommer detta leda till en negativ upplevelse av naturen. De **motoriska upplevelserna** går att härleda till naturmiljöaktiviteter eftersom det finns ett krav på att kroppen ska vara i rörelse under upplevelsen. Jag är något förvånad över att det bara är två respondenter i intervjuerna som ger uttryck för denna typ av upplevelse. Min förvåning bottnar i att samtliga studenter läser till lärare i idrott och hälsa och således förmodligen har ett intresse för egen motorisk utveckling. Både de sensoriska - och motoriska upplevelserna har sitt ursprung i sinnesmodaliteter. Det går att argumentera för att de motoriska upplevelserna ingår i begreppet sensoriska upplevelser. Jag menar dock att kravet på att kroppen är i rörelse i de motoriska upplevelserna skiljer dem tydligt från de sensoriska.

Eftersom de flesta människor är sociala är det för mig ganska självklart att de **sociala upplevelserna** påverkar naturupplevelsen. I ett kognitivt perspektiv påverkas naturupplevelsen av situationen som den upplevs i. Det leder till att om det råder dålig stämning läggs det ett negativt filter på naturupplevelsen. På motsvarande sätt kan naturupplevelsen förhöjas vid gott sällskap. (Jmfr. ”Delad glädje är dubbel glädje”.) Beträffande de **psykiska upplevelserna** tycker jag att det är intressant att flera av respondenterna menar att vistelsen i naturen inte får upplevas som styrd eller att det får vara för bekvämt. Beror detta på att studenterna ser friluftsliv som ett alternativ till den mer styrda idrotten i deras utbildning? Eller har dem enligt Tordssons tankar socialiserats till att tycka att friluftsliv inte ska vara styrt och bekvämt? Att naturupplevelsen påverkas negativt om individen inte känner sig trygg på grund av oro för att gå vilse, bli hungrig eller frusen går lätt att förstå ur ett kognitivt perspektiv. Vidare söker IP 1b kontraster i naturen. För att kunna hantera dessa krävs det att man känner sig säker och trygg i naturen samt har kunskap och kompetens för att hantera dessa. IP 2a nämner däremot de basala behoven som viktiga för att naturupplevelsen ska bli positiv. Jag tolkar dessa svar som att IP 1a upplever att personen har denna säkerhet och trygghet medan IP 2a under sina vistelser i naturen måste lägga stort fokus och mycket tankeverksamhet på de basala behoven.

⁹⁹ Tordsson, 2003, s. 38.

Min vidare tolkning blir att IP 1a har stora och IP 2a inte har så stor kompetens i grundläggande friluftsteknik. Denna brist på kompetens kan leda till att naturupplevelsen blir lidande.

Om man utgår från att Svanqvist begrepp välbefinnande är relativt synonymt med begreppet naturupplevelse som används i denna studie går det att göra jämförelser mellan dessa två studier. Svanqvist menar det finns fyra huvudsakliga upplevelsefaktorer för att välbefinnande ska upplevas: befinna sig, göra, vara samt höra till.¹⁰⁰ Både i denna studie och i Svanqvists studie lyfts naturmiljön fram som en viktig aspekt som påverkar naturupplevelsen. Det tycks som att naturmiljön används relativt synonymt med ”befinna sig” – det är den faktiska konkreta naturmiljön som beskrivs av de intervjuade. Till synes skulle de motoriska upplevelserna vara synonymt med ”göra”. Jag uppfattar dock inte att det är så. Det tycks som att de motoriska upplevelserna fokuserar på den egna kroppens upplevelser medan ”göra” handlar mer om samspelet mellan individen och naturmiljön. Jag menar därför att ”göra” skulle kunna ingå som en komponent i mentala upplevelser. Vidare tolkar jag det som att ”göra” ligger mycket nära Tordssons tankar om att ”svara på naturens öppna tilltal”. När Svanqvist beskriver ”vara” använder hon ord som ”de mentala och psykologiska aspekterna”¹⁰¹. Även detta begrepp tycks således kunna ingå i mentala upplevelser. Svanqvists begrepp ”höra till” berör vår syn på naturen. I tolkningarna av mina intervjuer kunde jag inte se att de intervjuade gav uttryck för detta. Fanns dem inte eller såg jag dem inte? Jag är dock helt övertygad om att natursynen/”höra till”/inställningen till naturen är en i allra högsta grad närvarande påverkansfaktor. Belägg för detta går att hitta både hos Tordsson¹⁰² och Nerland¹⁰³.

I denna studie, upplever jag att de intervjuade hade en ganska instrumentell syn på vad som påverkar naturupplevelsen jämfört med vad som framkom i Svanqvists studie¹⁰⁴. (Detta kan bero på frågorna som jag ställde och tolkningarna som jag gjorde.) Enligt min mening fångar min studie upp ganska basala faktorer som påverkar naturupplevelsen. Svanqvists studie tar däremot fasta på faktorer som påverkar naturupplevelsen på ett djupare plan. Så till vida

¹⁰⁰ Svanqvist, s. 63-94.

¹⁰¹ Ibid., s. 84.

¹⁰² Tordsson, 2003, s. 47.

¹⁰³ Nerland, s.11-13.

¹⁰⁴ Svanqvist, s. 63-94.

skulle man kunna påstå att Svanqvist har ett tydligare fenomenologiskt perspektiv.¹⁰⁵ Eller beror skillnaderna på de intervjuade? Kan det vara så att de intervjuade i min studie inte är lika kompetenta i naturen (vet hur de ska skydda sig mot regn och kyla, kan orientera sig etc.) som dem i Svanqvist studie? Detta skulle kunna leda till olika resultat. Ytterligare en aspekt är om de som tolkar resultaten har olika förförståelse, kompetens och bakgrund. Detta kan också leda till olika resultat. Dock vill jag mena att resultaten ändå ligger ganska nära varandra.

4.3.2 Går det att skapa positiva naturupplevelser?

Är det möjligt för lärarutbildarna att ”skapa” positiva naturupplevelser hos studenterna?

Frågan ska särskilt beaktas i skenet av de kognitiva teorierna som menar att vi uppfattar det som befäster våra tidigare uppfattningar och ignorerar det som motsäger våra tidigare uppfattningar. I de tidigare studierna av studenter vid GIH uppger studenterna att deras intresse för friluftsliv har ökat. Detta trots att de upplever att lärarna vid GIH inte har fokuserat på upplevelsen. Innebär det att lärarna har fokuserat på upplevelserna utan att studenterna har förstått det? Jag är relativt övertygad om att lärarna har förstått vad som påverkar upplevelsen, t ex att undvika att frysa, samtidigt som studenterna inte har sett kopplingen.

I analysen av enkäterna och intervjuerna framkommer att det skiljer mycket mellan de olika individerna beträffande det meningsskapande och preferens för friluftsstil. Vidare finns det skillnader i hur positiva de är till naturen. I Lundqvist & Watters studie menar studenterna att de har fått ett ökat intresse för friluftsliv och beskriver detta genom att nämna olika aktiviteter, t ex paddling.¹⁰⁶ Det är dock omöjligt att utläsa ur studien vad som är meningsskapande i de nämnda aktiviteterna/ökade intresset för friluftsliv för studenterna. Detta gör att det är svårt att relatera Lundqvist & Watters studie till denna studie.

Jag har tidigare beskrivit att upplevelsen av naturen är mycket central i friluftsliv. Flera av de intervjuade talar om vikten av att friluftslivet inte är styrt för att upplevelsen av naturen ska bli så stor som möjligt. Detta kan leda till målkonflikter i undervisningssituationerna. Samtidigt som lärarna vid GIH vill försöka skapa undervisningssituationer som ger studenterna möjligheter till positiva naturupplevelser, vilka gynnas av stor frihet, finns det kunskapsmål i kursplanerna som ska nås och som ska kunna bedömas och betygsättas. Jag ser här ett stort problem för lärarna på GIH. Detta problem delas med lärarna i grund- och gymnasieskolan

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Lundqvist & Watter,s. 14-17.

som ska förhålla sig till kunskapsmål och betygskriterier i grund- och gymnasieskolas kursplaner. I dessa framgår det att undervisningen ska vara både kunskaps- och upplevelseorienterad.

Trots alla ovan beskrivna svårigheter menar jag att lärarna faktiskt har möjligheter att påverka studenternas upplevelser av naturen. För att så många som möjligt av studenterna ska få ut så mycket som möjligt av en utbildning (både vad gäller upplevelser och kunskap) menar jag, utifrån denna studie, att undervisningen i stor grad bör utgå från studenternas tidigare erfarenheter och upplevelser samt kompetens. Detta görs genom att lärarna visar en god empatisk förmåga och vilja att förstå varje enskild individ. Vidare bör undervisningen i så stor utsträckning som möjligt individualiseras och anpassas bland annat genom att studenterna erbjuds både friluftsliv och naturmiljöaktiviteter samt att de olika friluftsstilarna är närvarande i undervisningen.

En genomgång av de kategorier som förstärker och begränsar naturupplevelsen visar att lärarna har möjlighet att förstärka naturupplevelsen genom att påverka dessa kategorier. Lärarna har oftast möjlighet att bestämma i vilken naturmiljö som undervisningen ska bedrivas i. Denna miljö påverkar studenterna. Lärarna kan också ”ge” studenter kunskap som leder till att de sensoriska upplevelserna blir mer positiva. Det kan t ex gälla undervisning i hur man klär sig eller hanterar kyla. En ytterligare chans att påverka studenternas naturupplevelse är hur lärarna skapar undervisningssituationerna. Bland annat kan lärarna ha olika grad av styrning och delegering. De kan också påverka de motoriska upplevelserna för att på så sätt förstärka de positiva naturupplevelserna. Detta genom att ge studenterna individuellt anpassade motoriska utmaningar. Jag tror dock att det inte är lika lätt att påverka de sociala upplevelserna. Givetvis går det, t ex vid gruppindelningar, att försöka ”lyssna in” gruppens relationer. Men det sker, enligt min mening, oerhört mycket i det sociala samspelet som inte lärarna kan kontrollera i någon högre grad. Naturupplevelserna påverkas också av vilken natursyn studenterna har. Denna styrs i stor grad av den kulturella och sociala kontext som studenten är en del av. Vår syn på naturen kan dock förändras av kunskap och erfarenheter.

Gemensamt för ovanstående möjligheter är att lärarna så långt det är möjligt utgår från individen. Givetvis är det omöjligt att skapa optimala situationer för alla beroende på att det finns en mängd ramfaktorer, t ex gruppstorlek och ekonomi. Jag tror dock att friluftslivsutbildningen vid GIH kan utveckla den individanpassade undervisningen.

Man måste också fråga sig om det är realistiskt att tro att man kan förändra studenternas syn på natur och friluftsliv under utbildningen i friluftsliv vid GIH och hur lång tid det tar i så fall? Ja, det tycks, utifrån intervjuerna, som att synen förändras något hos vissa studenter medan andra studenter befäster sin syn. Följdfrågan blir då hur starka deras syner är när de konfronteras med en annan verklighet i grund- och gymnasieskolan. Om man utgår från att synen på naturen och friluftsliv har skapats under studentens hela liv menar jag att det är svårt, men inte omöjligt, för GIH att skapa större attitydförändringar hos studenterna. Där- emot ger utbildningen didaktiska verktyg för att undervisa i och om friluftsliv.

Jag menar, som ett resultat av denna studie, att vår syn på naturen och hur vi upplever den påverkas av en rad faktorer. Vår syn på naturen och vad vi har upplevt i naturen påverkar också vår syn på friluftsliv. Dessutom påverkar vad vi definierar som natur i vilken miljö vi utövar friluftsliv. Detta får följder för undervisningen i friluftsliv eftersom både lärare, som i hög grad styr undervisningen, och elever, som skapar sina egna upplevelser, är en del av denna kontext.

4.4 Slutsats

Studien visar att studenterna vid GIH:s idrottslärarprogram skiljer sig åt gällande tidigare erfarenheter, upplevelser av och intresse för naturen. Däremot tycks det som om de intervjuade har en relativt lika natursyn. Eftersom naturupplevelsen är individuell och i hög grad bygger på tidigare upplevelser leder detta till att undervisningen måste individualiseras om pedagogen vill skapa positiva naturupplevelser. Studien visar också att det kan finnas svårigheter med att skapa positiva naturupplevelser men att det även finns stora möjligheter att lyckas med detta. Hinder för detta kan vara faktorer som ligger utanför lärarnas kontroll, t ex ekonomi, sociala aspekter, kursplaner, studenternas tidigare upplevelser. Å andra sidan har lärarna genom, bland annat undervisning, möjlighet att påverka naturmiljön, motoriska -, sensoriska - och psykiska upplevelser.

Omständigheterna ovan belyser hur komplext ämnet är och vilka svårigheter och möjligheter som lärarna i friluftsliv måste hantera och problematisera. Jag hoppas och tror att denna studie kan vara en hjälp i denna process.

4.5 Framtida forskning

För att ytterligare fördjupa kunskapen om hur utbildningen i friluftsliv påverkar studenterna vore det intressant att intervjua studenter innan de har börjat sin utbildning och därefter när de har avslutat sin utbildning. Vidare vore det intressant intervjua före detta studenter vid GIH hur de ser tillbaka på sin egen studietid inom friluftsliv. Jag skulle också gärna vilja följa upp de intervjuade studenterna i denna studie och se hur de realiserar sin undervisning i friluftsliv när de är yrkesverksamma. Vidare vore det spännande att undersöka vilka didaktiska frågor om undervisning i friluftsliv som väcks hos studenterna som en följd av utbildningen vid GIH.

5 Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Muntliga källor

I författarens ägo

Bandupptagning med transkribering, intervjuperson 1a

Bandupptagning med transkribering, intervjuperson 1b

Bandupptagning med transkribering, intervjuperson 2a

Bandupptagning med transkribering, intervjuperson 2b

Bandupptagning med transkribering, intervjuperson 3

Tryckta källor

Alfvesson, Mats & Sköldberg, Kaj, *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (Lund: Studentlitteratur, 1994)

Andersson, Bengt-Erik, *Som man frågar får man svar* (Stockholm: Rabén & Sjögrens, 1992)

Backman, Erik, "Friluftsliv i grundskolan" i *Mellan nytta och nöje: Bilder av ämnet idrott och hälsa*, red. Larsson, Håkan & Redelius, Karin (Stockholm: Idrottshögskolan, 2004), s. 173-188.

Durlow, Ann, "Krönika", *Svensk golf* (2006:7)

Engström, Lars-Magnus, "Idrottspedagogik" i *Pedagogiska perspektiv på idrott*, red.

Engström, Lars-Magnus & Redelius, Karin (Stockholm, HLS Förlag: 2002), s. 15-26.

Engström, Lars-Magnus & Redelius, Karin, "Pedagogiska perspektiv på idrott" i *Pedagogiska perspektiv på idrott*, red. Engström, Lars-Magnus & Redelius, Karin (Stockholm, HLS Förlag: 2002), s. 270-287.

Eriksson, Charli. et al. *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor. Rapport* (Stockholm: Skolverket, 2003)

Eriksson, Charli. et al. *Idrott och hälsa. Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Rapport* (Stockholm: Skolverket, 2005)

Fink, Hans, "Eftertankens naturbegreb" i *Mennesket og naturen*, red. Møller Kristensen, Tomas & Larsen, Svend-Erik (Odense: Odense universitetsforlag, 1995)

Fredman, Peter, Karlsson, Sven-Erik, Romild, Ulla & Sandell Klas, *Vilka är ute i naturen? Delresultat från en från en nationell enkät om friluftsliv och naturturism i Sverige*, Rapport. (Karlstad: Forskningsprogrammet Friluftsliv i förändring, 2008)

Friluftgruppen, *Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer* (Stockholm: Kulturdepartementet, 1999)

Hallberg, Margareta, "Hermeneutik", i *Vetenskapsteori för psykologer och andra samhällsvetenskaper*, red. Allwood, Carl-Martin & Erikson, Martin G. (Lund: Studentlitteratur, 1999), s. 73-100.

Hobbel, Torbjørn, "Natur og meditasjon", *Dyade* (1994:2)

Johannisson, Karin, "Det sköna i det vilda: en aspekt på naturen som mänsklig resurs" i *Paradiset och vildmarken : studier kring synen på naturen och naturresurserna*, red. Frängsmyr, Tore (Stockholm: Libris, 1984), s. 15-81.

Karlsson, Gunnar, *Psychological Qualitative Research from a Phenomenological Perspective* (Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1995)

Karlsson, Gunnar "Empirisk fenomenologisk psykologi", i *Vetenskapsteori för psykologer och andra samhällsvetenskaper*, red. Allwood, Carl-Martin & Erikson, Martin G. (Lund: Studentlitteratur, 1999), s. 327-356.

Kvale, Steinar, *Den kvalitativa forskningsintervjun* (Lund: Studentlitteratur, 2008)

Linde, Göran, *Det ska ni veta!: En introduktion till läroplansteori* (Lund: Studentlitteratur, 2006)

Lundh, Lars-Gunnar, Montgomery, Henry & Waern, Yvonne, *Kognitiv psykologi* (Lund: Studentlitteratur, 1992)

Lundqvist, Thomas & Watter, Thomas *Friluftsupervisning i fokus – Friluftslärares och studenters syn på ämnet friluftsliv vid Idrottshögskolan*, Examensarbete 10 p vid idrottslärarutbildningen 2000-2003 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2003:32 (Stockholm: Idrottshögskolan, 2003)

Nerland, Jørgen E., *Viten om naturen i forbindelse med friluftsliv - en eksplorerende undersøkelse om; viten om naturen og innvirkende forhold i tilknytning til et friluftsliv der miljø og naturopplevelse er sentrale elementer* (hovedfagsavhandling. (Levanger: Høgskolen i Nord-Trøndelag, 2002)

Nilsson, Johnny, ”Friluftsliv – en begreppsproblematisering”, i *Idrottsdidaktiska utmaningar* red. Larsson, Håkan & Meckbach, Jane (Stockholm: Liber, 2007), s. 141-153.

Nilsson, Peter, *Från renskinn till Gore-tex och betygspoäng – En jämförande studie av friluftsliv vid tre högskolor/universitet*, Examensarbete 10 p vid nordisk bachelor i friluftsliv 2003-2004 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2004:52 (Stockholm: Idrottshögskolan i Stockholm, 2004)

Olsson, Henny & Sörensen, Stefan, *Forskningsprocessen - Kvalitativa och kvantitativa perspektiv* (Stockholm: Liber, 2007)

Patton, Michael Quinn, *Qualitative Research & Evaluation Methods* (London: Sage, 2002)

Pedersen, Kirsti, ”På sporet av et mangfold av friluftslivsstiler”, i *I: ud i det fri: Idræthistorisk årbog 1995* (Odense: Odense universitetsforlag, 1995)

Sandell, Klas, "Från naturliv till friluftsliv", i *Friluftslivets pedagogik*, red. Brügge, Britta, Glantz, Mats & Sandell, Klas (Stockholm: Liber, 2007), s. 7-24.

Schjerup Hansen, Jens, *Natursyn og planlægning* (Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut, 1989)

Sjöström, Ulla, "Hermeneutik – att tolka utsagor och handlingar" i *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, red. Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (Lund: Studentlitteratur, 1994), s. 73-90.

Starrin, Bengt, "Om distinktionen kvalitativ – kvantitativ i social forskning" i *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*, red. Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (Lund: Studentlitteratur, 1994), s. 11-40.

Sundberg, Marie & Öhman, Johan, "Hälsa och livskvalitet" i *Friluftshistoria – Från "härdande friluftslif" till ekoturism och miljöpedagogik: Teman i det svenska friluftslivets historia*, red. Sandell, Klas & Sörlin, Sverker (Stockholm: Carlssons, 2000), s. 102-117.

Svanqvist, Berit K, *Naturumgänge ur ett individperspektiv* (diss. Karlstad: Karlstads universitet, Inst. för samhällsvetenskap; geografi och turism, 2000)

Svenning, Stephan, *Friluftsverksamheten i skolan*. Rapport, Dnr 2000:807. (Stockholm: Skolverket, 2001)

Svenskt friluftsliv, *Friluftslivet och samhället – Svenskt friluftslivs friluftspolitiska program* (Stockholm: Svenskt friluftsliv, 2008)

Sörlin, Sverker, "Upptäckten av friluftslandskapet" i *Friluftshistoria – Från "härdande friluftslif" till ekoturism och miljöpedagogik: Teman i det svenska friluftslivets historia*, red. Sandell, Klas & Sörlin, Sverker (Stockholm: Carlsson, 2008), s. 16-26.

Tordsson, Björn, *Å svare på naturens åpne tiltale En undersøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturelt fenomen* (diss. Oslo: Norges idrotthøgskole: Institutt for samfunnsfag, 2003)

Tordsson, Björn ”*Om friluftsliv som naturforståelse og om friluftslivets egenart*”, i *Har fjellet ansikt?: Naturfilosofiske essays*, red. Hans Kolstad (Skien: Naturfilosofisk seminar, 2000)

Troelsen, Jens, ”*Friluftsliv – en senmoderne humanisme*” i *Folkets lykke eller sundhed*, red. Hansen, Jörn (Odense: Odense Universitetsforlag, 2001), s. 129-196.

Trost, Jan, *Kvalitative intervjuer* (Lund: Studentlitteratur, 1997)

Uddenberg, Nils, *Det stora sammanhanget* (Nora: Nya Doxa, 1995)

Uddenberg, Nils, *Natursyn och handling* (Linköping: Linköpings universitet, 1998)

Yttergren, Leif, *Friluftsliv i förändring: Individ, samhälle och marknad i samspel och konflikt* (Stockholm, Idrottshögskolan, Idrotteket nr 2, 1996)

”Åtta nyanser av grönt”, *Kungliga Skogs- och lantbruksakademiens tidskrift* (2005:8)

Elektroniska källor

Algulin, Ingemar <kundcenter@ne.se> Nationalencyklopedin, Primitivism, 2005-10-20 <<http://www.ne.se/lang/primitivism>> (Acc. 2005-10-20).

Gymnastik - och idrottshögskolan, <webbansvarig@gih.se> Kursplaner t o m juli 2005, 2006-08-30 <<http://www.gih.se/templates/ihsFileList.aspx?id=641>> (Acc. 2006-08-30).

Gymnastik - och idrottshögskolan, <webbansvarig@gih.se> Kursplaner översikt (aug 2005-dec 2008), 2009-06-20 <<http://www.gih.se/templates/ihsNormalPage.aspx?id=1297>> (Acc. 2009-06-20).

Nationalencyklopedin <kundcenter@ne.se> Nationalencyklopedin, Upplevelse, 2006-04-20
<<http://www.ne.se/sve/upplevelse>> (Acc. 2006-04-20).

Naturvårdsverket <webbredaktionen_n@naturvardsverket.se> Arbete med friluftsliv, 2008-07-09 <<http://www.naturvardsverket.se/sv/Arbete-med-naturvard/Arbete-med-friluftsliv/>>
(Acc. 2009-01-08).

Tordsson, Björn <bjorn.tordsson@hit.no> Perspektiv på nordisk friluftslivstradition, Inlägg på Kunskapen om friluftslivet. En tankesmedja om framtida forskning och kunskap kring friluftsliv. Sånga Säby, 14-16 mars 2007. 2007-06-30
<<http://www.friluftsforskning.se/download/18.7671d7bb110e3dcb1fd800043850/Perspektiv+p%C3%A5+nordisk+friluftslivstradisjon.pdf>> (Acc. 2007-06-30)

Skolverket, <skolverket@skolverket.se> Kursplan i Idrott och hälsa för grundskolan, 2000-07-01
<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0708&infotyp=23&skolform=11&id=3872&extraId=2087>> (Acc. 2008-05-05)

Skolverket, <skolverket@skolverket.se> Kursplan i Idrott och hälsa, gymnasial utbildning, 2000-07-01
<<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0910&infotyp=5&skolform=21&id=3201&extraId=>>> (Acc. 2008-05-05)

Sörlin, Sverker <kundcenter@ne.se> Nationalencyklopedin, Natur, 2005-10-15
<<http://www.ne.se/lang/natur>> (Acc. 2005-10-15).

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

FRÅGESTÄLLNINGAR

- Vilka tidigare erfarenheter och upplevelser av vistelse i naturen i relation till friluftsliv och naturmiljöaktiviteter lyfter GIH-studenten fram?
- Hur beskrivs naturupplevelsen, i samband med undervisning i friluftsliv, av studenterna på GIH?
- Vid vilka undervisningssituationer får studenterna på GIH positiva respektive negativa upplevelser av naturen i relation till sin egen bakgrund och olika friluftsstilar?
- Har studenternas natursyn ändrats på grund av utbildningen? Om ja – i så fall hur?

VAD?

Vilka ämnesord har du sökt på?

Ämnesord	Synonymer
<i>Friluftsliv</i> <i>Naturupplevelse</i> <i>Natursyn</i> <i>Natur</i> <i>Undervisning OCH friluftsliv</i>	<i>Naturumgänge, naturvistelse, naturliv, naturmiljö, naturuppfattning, naturmöte</i>

VARFÖR?

Varför har du valt just dessa ämnesord?

Ämnesorden som jag har valt är nyckelord i uppsatsen.

HUR?

Hur har du sökt i de olika databaserna?

Databas	Söksträng	Antal träffar	Antal relevanta träffar
<i>Sportdiscus</i>	friluftsliv	30	2
CSA	friluftsliv	16	1
KUBIS (Köpenhamns	friluftsliv	863	
Universitets Biblioteks- og	naturupplevelser	59	7
Informationsservice)	natursyn	172	2
	natur	11 233	

BIBSYS Ask	natur AND friluftsliv		
	naturesyn AND friluftsliv	53	11
	naturoplevelse AND friluftsliv	12	1
	friluftsliv	2803	10
	naturoplevelse	65	45
	naturesyn	119	
	natur	899	
	natur AND friluftsliv	368	3
	naturesyn AND friluftsliv	12	1
	naturoplevelse AND friluftsliv	32	
DiVA	friluftsliv	21	3
	naturoplevelse	1	0
	naturesyn	6	3
	natur	1158	
	naturumgänge	0	
	naturvistelse	0	
	natur AND friluftsliv	0	
	naturesyn AND friluftsliv	12	1
	naturoplevelse AND friluftsliv	0	0

Bilaga 2 Enkät

Enkät om erfarenhet och upplevelser av naturen

Namn:

1. Var har Du tillbringat större delen av din uppväxt och var gick Du i grund- respektive gymnasieskolan? (Sätt ett kryss i respektive kolumn.)

	Uppväxt ort	I grundskolan	I gymnasiet
Stor stad (>500 000 invånare)			
Mellanstor stad (>200 000 invånare)			
Liten stad (<200 000 invånare)			
Tätort i övrigt			
Landsbygd			
Annan typ av ort			

2. Hur ofta var Du i naturen under dina första 15 levnadsår? (Ge ett ungefärligt svar, hur ofta per år.)

3. Hur ofta har Du varit i naturen de senaste tre åren? (Ge ett ungefärligt svar, hur ofta per år.)

4. Kan Du beskriva den erfarenhet av naturen som Du hade innan du började på GIH? (Vad har Du gjort? Vilken typ av aktivitet? I vilket sammanhang? När? Skola/fritid? Med vem? Hur länge har Du hållit på? Hur började det?)

5. Upplever Du att Du hade stor erfarenhet av naturen innan Du började på GIH? (Ringa in ett svar.)

Ja Nej

Om Du svarade ja går Du vidare till fråga 6-11.

Om Du svarade nej går Du vidare till fråga 7-11.

6. Varför var Du i naturen innan Du började på GIH?

Gå vidare till fråga 9-11.

7. Ville Du vara i naturen innan Du började på GIH? (Ringa in ett svar.)

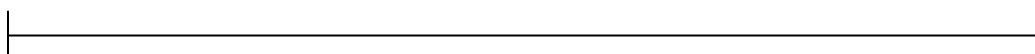
Ja Nej Jag hade ingen uppfattning

8. Varför var Du inte i naturen innan Du började på GIH?

9. Hur är din känsla för naturen? (Sätt ett kryss på linjen.)

Mycket negativ känsla

Mycket positiv känsla

10. Sätt ett kryss för dina personliga kunskaper/färdigheter gällande nedanstående områden.
(Sätt ett kryss på varje rad.)

	Inga					Stora
Orienteringskunskap						
Bergsklättring						
Överlevnadskunskap						
Paddling						
Längdskidåkning						
Naturkunskap (arter, ekologi & miljö)						
Matlagning utomhus						
Långfärdsskridsko						
Allemansrätten						
Göra upp eld utomhus						
Alpint (snowboard, telemark eller slalom)						
Väder						
Övernattning i tält/vindskydd						

11. Kan Du tänka dig att bli intervjuad (45-60min) för denna studie? (Ringa in ett svar.)

Ja Nej

Namn:

Tack för din medverkan! / Fredrik Svanström

Bilaga 3 Checklista inför intervju

Läs enkäterna noggrant inför intervjuerna!

Syftet

Hur upplever studenter naturen i samband med undervisningssituationer vid GIH?

Vilka uppfattningar om naturen som studenterna har och på vilket sätt undervisningen i och om friluftsliv påverkar dessa?

Vilka didaktiska frågor väcker dessa upplevelser och uppfattningar?

För att på svar på mina funderingar behöver jag få reda på hur du upplever, uppfattar och tänker.

Konfidentiellt samt aidentifiering i studien

Praktiskt

Max 45 min

Inspelning på band

Jag kommer att skriva under intervjun

Jag kommer leda intervjun – ett antal teman som vi ska bearbeta

Sammanfattande och återkopplande frågor

Det finns inga rätt eller fel!

Jag är intresserad av **dig** och **dina** tankar!

Kunnig inom ämnesområdet

Strukturerande så till vida att han presenterar syftet, beskriver intervjun och sammanfattar.

Tydlig

Vänlig

Känslig (aktiv lyssnare och empatisk)

Öppen för nya aspekter.

Styrande (vet vad han är intresserad av)

Kritisk mot det som sägs och prövar det med frågor

Minnesgod (kopplar ihop olika delar av intervjun)

Tolkande (återkopplar till respondenten).

Bilaga 4 Intervjuguide

Presentation av författaren och studien

Syftet med intervjun och studien ska tydligt framgå och bör därför repeteras för respondenten.

Berätta om dina tidigare erfarenheter av naturen och friluftsliv

Syftet med frågan är att respondenten ska ge en bakgrund om sig själv och sina erfarenheter av naturen. Detta för att respondenten ska börja fundera på "naturen". Vidare ska intervjuaren få en större förståelse inför kommande frågor.

Berätta om din bästa och värsta upplevelse av friluftsliv (naturen?)

Syftet med frågorna är att respondenten ska få en ingång till senare frågor. Vidare kan respondenten redan här tala om upplevelser av naturen.

Vad tänker du på när jag säger natur?

Hur upplever du naturen?

Beskriv naturen

Vilka känslor får du när du tänker på dina friluftskivsmoment vid GIH? (skog och skärgård)

Om du ska få en maximalt positiv upplevelse av naturen – hur ska det vara då?

Har din syn på naturen ändrats under din utbildning på GIH? (På vilket sätt?)

Hur ska GIH:s utbildning vara?

Vilka funderingar och frågor om didaktik/undervisning har du fått av dina naturupplevelser vid GIH?